

Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije

Ostojić, Snježana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:525356>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski dvopredmetni studij Pedagogije i Povijesti

Snježana Ostojić

Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Diplomski dvopredmetni studij Pedagogije i Povijesti

Snježana Ostojić

Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije

Diplomski rad

Humanističke znanosti, povijest, hrvatska i svjetska moderna i suvremena
povijest

Mentorica: doc. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 5. listopada 2021.

Snježana Ostojić (JMBAG: 0122224281)

Sažetak

Povijest Kube, koja je bila pod kolonijalnom vlašću Španjolske te naposljetku ovisila o Sjedinjenim Američkim Državama, odigrala je važnu ulogu u podršci javnosti i legitimizacije Kubanske revolucije tijekom vremena. Uzroci Kubanske revolucije vuku svoje korijene još iz 19. stoljeća, pa i ranije. Naime, nakon što je SAD intervenirao u kubansko-španjolski rat 1898., Španjolska je izgubila svoju vlast nad Kubom. No, porazom Španjolaca, kontrola Kube prelazi u ruke SAD-a. Nakon četiriju godina izravne vlasti SAD-a, Kuba je napokon proglašena neovisnom, ali joj je nametnut Plattov amandman koji je dopuštao SAD-u pravo intervencije u unutarnja pitanja Kube. U međuvremenu, sve je više stranih investitora, posebice onih iz SAD-a, koji ulažu u kubansko gospodarstvo, odnosno kubansku industriju šećera. Kako je Kuba jeftino mogla proizvoditi šećer te je ranih 1900-tih bila najveći svjetski proizvođač i opskrbljivač više od polovice svjetskog tržišta šećera, tako se kubansko gospodarstvo sve više počelo okretati oko količine i vrijednosti šećerne trske, što je dovelo do monokulture koja je bila profitabilna za strane investitore, ali ne i za samu Kubu i njeno stanovništvo. Idućih pedeset godina kubansku vladu karakterizira korupcija, nesposobnost, nepotizam i despotizam. Tijekom pedesetih, Kuba je bila pod diktaturom Fulgencija Batiste. Napadom na vojarnu Moncada 26. srpnja 1953., kojeg je predvodio Fidel Castro, započinje revolucionarna borba protiv Batistina režima koja je trajala sve dok pobunjenici nisu svrgnuli Batistu 1959. Kubanska revolucija imala je vrlo snažne posljedice na međunarodne odnose. Konkretno, odnosi Kube i SAD-a drastično se mijenjaju. Neposredno nakon revolucije, Castrova je vlada započela program nacionalizacije, centralizacije tiska i političke konsolidacije koja je promijenila kubansko gospodarstvo, ali i civilno društvo.

Ključne riječi: Kubanska revolucija, Fidel Castro, Che Guevara, Kuba, Revolucija, Pokret 26. srpnja

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Kratki pregled Kubanske povijesti: od dolaska Španjolaca do Kubanskog rata za neovisnost.....	3
3.	Kubansko gospodarstvo	5
4.	Interes SAD-a za Kubu.....	8
5.	Nezavisna Kubanska Republika.....	10
6.	Istaknute osobe Kubanske revolucije	12
6.1.	Jose Marti	12
6.2.	Fidel Castro	13
6.3.	Che Guevara.....	17
7.	Početak Revolucije.....	20
7.1.	Napad na Moncadu.....	20
7.2.	Suđenje	22
7.3.	Povijest će me odriješiti.....	24
7.4.	Amnestija zatvorenika.....	25
7.5.	Egzil u Meksiku.....	26
8.	Sierra Maestra.....	29
8.1.	Iskrčavanje Granme.....	29
8.2.	Odnos pobunjenika prema seljacima.....	32
8.3.	Kubanska revolucija i mediji.....	34
9.	Međusobni odnosi unutar Pokreta 26. srpnja	37
9.1.	Prve napetosti unutar Pokreta 26. srpnja	37
9.2.	Poziv na štrajk	40
10.	Posljednja faza Revolucije	42
10.1.	Operacije Verano.....	42
10.2.	Stav SAD-a o događanjima na Kubi	44
10.3.	Odnos s komunistima	45
10.4.	Pad Batiste.....	46
11.	Pobjeda Revolucije.....	48
11.1.	Prvi dani pobjede Revolucije.....	48

11.2.	Suđenje ratnim zločincima	49
11.3.	Revolucionarna vlada	51
11.4.	Reforme	52
12.	Castrovo približavanje SSSR-u i raskid s SAD-om	55
12.1.	Castrov posjet SAD-u u travnju 1959.....	55
12.2.	Okretanje Kube Istočnom bloku.....	56
13.	Idejno-politička tumačenja Kubanske revolucije	61
14.	Zaključak.....	63
15.	Popis literature.....	64

1. Uvod

Značaj Kubanske revolucije temelji se na činjenici da je ona bila novo iskustvo revolucionarne oružane borbe i izgradnje socijalističkog društveno-političkog i ekonomskog uređenja, posebice na području Latinske Amerike. Iako je Kubanska revolucija provedena u vrijeme jačanja antikomunizma kroz makartizam¹, vođena od strane male skupine revolucionara, uspjela je pobijediti u središtu kapitalističkog svijeta u neposrednoj blizini SAD-a. Upravo je zbog toga Kubanska revolucija izazvala velik interes širokih masa te je popraćena različitim komentarima i kontroverzama. Kuba se obično promatra iz dviju različitih perspektiva: dok je s jedne strane Kuba prikazana kao donositelj obrazovanja, zdravstvene zaštite, demokracije i jednakih prava za sve, s druge je strane prikazana kao zemlja koja krši ljudska prava u cilju održavanja režima.

Cilj je rada istražiti Kubansku revoluciju kao proces koji svoje korijene vuče još iz 19. stoljeća, pa i ranije, te kronološkim događanjima prikazati dolazak revolucionarne vlasti. Također, rad će nastojati odgovoriti na pitanje je li Kubanska revolucija bila socijalistička ili nije. Kako bi se razumjela Kubanska revolucija, u početnim su poglavljima objašnjena događanja na Kubi u 19. stoljeću, uloga španjolske kolonijalne vlasti te američki interesi na Kubi. U radu se također opisuje gospodarsko stanje Kube kao jedno od važnih čimbenika Kubanske revolucije. U daljnjim poglavljima prikazuje se stanje kubanske vlasti do pedesetih godina, nakon čega se objašnjava borba revolucionara predvođena Fidelom Castrom. U završnim poglavljima iznose se neposredne posljedice Kubanske revolucije i stanje na Kubi dolaskom revolucionara na vlast.

Iako tema Kubanske revolucije često izaziva različita tumačenja i često se promatra iz dviju proturječnih perspektivi, ovaj rad nastoji prikazati Kubansku revoluciju i njezinog vođu na što objektivniji način te se nastoji ponuditi što uravnoteženija perspektiva. Knjige koje valja istaknuti kao vrijedne za ovu tematiku jesu: *Cuba: Between Reform and*

¹ Makartizam označava provođenje političkih istraga i progona koje je početkom 1950-ih u SAD-u pokrenuo senator Joseph Raymond McCarthy radi onemogućavanja navodne komunističke subverzije. McCarthy, kao predsjednik stalnog senatskog pododbora za istraživanje antiameričke djelatnosti, poduzeo je brojne istrage protiv različitih umjetnika, znanstvenika, svećenika, pisaca, diplomata, sindikalista i dr. „Makartizam“, *Hrvatska enciklopedija*, pristup ostvaren 21. 9. 2021., <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=38247>.

Revolution autora Luisa Pereza, *Stvarni Fidel Castro* autora Leyestera Coltmana, *Anatomija jedne revolucije* autora Lea Hubermana i Paula M. Sweezyja, *Revolutionary Struggle, 1947-1958* autora Rolanda Bonachea i Nelsona Valdesa. Svaka spomenuta jedinica literature vrlo detaljno opisuju Kubansku revoluciju i njezine čimbenike.

2. Kratki pregled Kubanske povijesti: od dolaska Španjolaca do Kubanskog rata za neovisnost

Kada je Kolumbo otkrio Kubu 28. listopada 1492. bio je toliko zadivljen njezinom ljepotom da ju je nazvao „najljepšom zemljom koju je ikad vidjelo ljudsko oko“. Bila je to mala zemlja bogata prirodnim izvorima.²

Krajem 15. stoljeća Kuba je imala oko 100 000 domorodaca. Španjolski kolonisti pretvorili su kubanske domoroce u robove. Zbog otpora koji su pružili kolonistima te novih bolesti koje su Europljani donijeli na otok, njihov broj pada na 5 000 u samo četrdeset godina. Da bi uspješnije eksploatirali bogatstva s otoka, Španjolci dovode još tisuće robova iz Afrike.³ Preko milijun Afrikanaca dovedeno je na otok za manje od jednog stoljeća. Porobljeni Afrikanci nastavili su se slijevati na Kubu sve do 1866.⁴ U 16. stoljeću započinje uzgoj stoke, proizvodnja šećerne trske i duhana – triju osnovnih privrednih grana Kube. Tijekom 18. stoljeća dolazi do prvih sukoba između Španjolaca i kubanskog stanovništva.⁵

Kuba je bila pod španjolskom kolonijalnom vlašću tri i pol stoljeća, sve dok u drugoj polovici 19. stoljeća nije izbio Prvi rat za neovisnost. Rat je 1868. započela skupina zemljoposjednika od kojih su mnogi od njih bili relativno liberalni te zagovornici neovisnosti, i u manjoj mjeri robovlasnici. Vođa revolucije za neovisnost bio je Carlos Manuel de Cespedes, vlasnik male šećerane. Ustanak je započeo 10. listopada 1868., a svoju malu skupinu robova proglasio je slobodnima i pozvao na borbu za neovisnost Kube. Brojni oslobođeni robovi uključili su se u rat za neovisnost koji je trajao deset godina.⁶ Cespedesu se uskoro pridružuje i Antonio Maceo, sin venezuelanskog farmera i slobodne afro-kubanske žene Mariane Grajales.⁷ Nakon desetogodišnjeg ratovanja potpisuje se mir sa Španjolskom, a Kuba ulazi u period relativnog mira. Tijekom tog perioda došlo je do manjih sukoba, ali i socioekonomskih promjena. Tako je 1886. ukinuto ropstvo, a 1893. crnačko stanovništvo pravno je izjednačeno s bjelačkim.⁸

² Leo Huberman, Paul M. Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, (Zagreb: Naprijed, 1963.), 25.

³ Fidel Castro, *Kuba ili smrt*, (Beograd: "Petar Kočić", 1972.), 130.

⁴ Aviva Chomsky, *A History of the Cuban Revolution*, (Wiley Blackwell, 2015.), 17.

⁵ Castro, *Kuba ili smrt*, 130.

⁶ Chomsky, *A History of the Cuban Revolution*, 18.

⁷ Castro, *Kuba ili smrt*, 131.

⁸ „Kuba“, *Hrvatska enciklopedija*, pristup ostvaren 2. 8. 2021., <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=34372>.

Godine 1895. Kubanci nastavljaju svoju borbu za neovisnost. Nakon eksplozije broda *U.S.S. Maine* u havanskoj luci u večernjim satima 15. veljače 1898., koja je odnijela više od 260 života, SAD je, iako nije bilo dokaza za to, krivio Španjolce za eksploziju te je odlučio intervenirati u kubansko-španjolski rat.⁹ Rat je završio za manje od četiriju mjeseci, a SAD je odnio pobjede i na Karipskom moru i na Pacifiku. Ugovor o miru, potpisan 10. prosinca 1898. u Parizu, osiguravao je neovisnost Kube, predaju Puerto Rica, Guama i Filipina Sjedinjenim Američkim Državama, zaštitu privatnog vlasništva te smirivanje Kube pomoću Sjedinjenih Država.¹⁰ No, Kuba nije odmah stekla neovisnost, a pobjeda SAD-a istovremeno je poslužila kao instrument za vojnu okupaciju Kube.¹¹

⁹ Nick Caistor, *Fidel Castro*, (London: Reaktion Books, 2013), 13.

¹⁰ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 38 – 39.

¹¹ Castro, *Kuba ili smrt*, 131.

3. Kubansko gospodarstvo

Kuba je najveći otok u Antilima, a rasprostire se svojim zapadnim krajem u Meksički zaljev, negdje na pola puta između Floride i Yucatana, od kojih je odvojena prolazima širine oko 160 kilometara. Stoga je Kuba od svih karipskih otoka najbliža kontinentu Sjeverne i Srednje Amerike.¹²

Klima Kube je pretežito polutropska, s prosječnom godišnjom temperaturom od 24 Celzijeva stupnja. Tri četvrtine ukupnih oborina na Kubi pada u sezoni vlage od svibnja do listopada.¹³ Kuba je s plodnim tlom, toplom klimom i dovoljnom vlagom imala sve što je potrebno za uspješan rast šećerne trske. Kuba je jeftino mogla proizvoditi šećer, ranih 1900-tih bila je najveći svjetski proizvođač i opskrbljivala je više od polovice svjetskog tržišta šećera, što čini 80 posto kubanskog izvoza. Sukladno tome, cijela se kubanska privreda počela okretati oko količine i vrijednosti šećerne trske.¹⁴

Količina proizvedenog šećera određivala je koliko će radnika imati posao, koliko će dugo raditi, određivala je i promet na željeznicama, djelatnost u lukama, prodaju u trgovinama. Problem se nalazio u činjenici što se gotovo cijela privreda Kube usredotočila na proizvodnju jedne kulture – šećerene trske. Također, valja naglasiti da je šećerna industrija, oko koje se vrti privreda Kube, sezonska industrija te kada bi radna sezona bila duga, a neradna kratka, tada to ne bi bio problem. U vrijeme *zafre*, vremena kada se trska žanje, radnici bi imali posla, no u vrijeme mrtve sezone, nazivane *tiempo muerto*, većina je poljoprivrednih radnika ostala besposlena, što je dovodilo do opće gladi. Također, problem je nastajao kada bi se kupnjom, prevarom ili ekonomskim pritiskom male farme pripajale zemljištima velikih korporacija pa se kubanska zemlja sve više koncentrirala u ruke sve manje vlasnika. Kako je površina zemlje zasađene trskom sve više rasla, tako je sve manje zemlje bilo zasađeno žitaricama. Zbog tolike usredotočenosti kubanske nacionalne privrede na proizvodnju šećerne trske, Kuba nije mogla samostalno prehraniti vlastito stanovništvo. Neke glavne namirnice kojima se koriste Kubanci uvezene su, kao što je riža, pšenično brašno, slanina, povrće i konzerve. Još 1883.

¹² Peter Calvocoressi, *Svjetska politika nakon 1945.*, (Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2003), 810.

¹³ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 25 – 26.

¹⁴ John Foran, „Theorizing the Cuban Revolution“, *Latin American Perspectives* 36 (2009), 18.

Jose Marti upozorava na opasnost od monokulture govoreći: „Narod čini samoubojstvo onoga dana kada svoj opstanak temelji na samom jednom usjevu.”¹⁵

Iako je šećerna industrija bila u propadajućem stanju nakon rata sa Španjolskom, velike američke korporacije bile su uvjerenе u svijetlu budućnost šećerne industrije. 1901. drugi veliki poduzetnici također su kupili velike površine zemlje namijenjene za sadnju šećerne trske. Američki kapitalisti potom su apelirali na Washington kako bi se pronašlo rješenje po kojem bi se njihov kubanski šećer mogao uvoziti u SAD uz nižu carinu od stranog šećera. Njihov je prijedlog uvažen te je Kongres 17. prosinca 1903. odobrio recipročni ugovor. Ugovor je odobravao 20 % popusta na carini za uvoz iz Kube, a 20 do 40 % popusta na carini za uvoz američkih proizvoda u Kubu. Ugovor je omogućavao vlasnicima rafinerija u SAD-u šećer po najjeftinijim cijenama, a kubanskim proizvođačima priliku za proširenje proizvodnje. Povlaštena stopa na američki uvoz pružila je američkim farmerima i proizvođačima prednost pred strancima pri prodaji na kubanskom tržištu. Istovremeno je Kuba sve više ovisila o američkom uvozu umjesto o svojim vlastitim izvorima. Vlasnici šećerne industrije, koji su najčešće bili bogati strani kapitalisti, izgradili su 14 400 kilometara privatnih željezničkih putova, a kubanska je vlada izgradila drugih 7700 kilometara javnih željezničkih putova. Mlinovi i drugi strojevi koji su se tada upotrebljavali bili su stari pa su ih zamijenili novi veliki mlinovi koji su ujedno bili i puno učinkovitiji. Kako bi se osigurali stalnom jeftinom radnom snagom, uvezli su na tisuće ljudi iz Haitija i Jamajke te su ih smjestili u goleme barake kraj plantaža. Velike korporacije proizvodile su šećer naveliko, uspješno i jeftino. No, mali proizvođači i vlasnici mlinova nisu mogli konkurirati s tako velikim korporacijama te su ubrzo postali ovisni o njima. Ranije neovisan vlasnik šećerne plantaže sada je morao donijeti svoju šećernu trsku na prerađivanje u veliki mlin po uvjetima koje je određivala velika korporacija.¹⁶

Do 1905. američke kompanije ili građani posjedovali su 60 % kubanske zemlje. Dakako, uz šećernu industriju bilo je i drugih investicija na Kubi, a najvažnije su one Sjedinjenih Američkih Država. Američki investitori kontrolirali su 90 % trgovine kubanskog duhana, željeza, bakra i nikla. Također, američki dio premašuje 90 % u telefonskim i elektroničkim uslugama.¹⁷

¹⁵ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 31 – 35.

¹⁶ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 44 – 45.

¹⁷ Chomsky, *A History of the Cuban Revolution*, 22.

Tijekom Prvog svjetskog rata u svijetu je vladala oskudica šećera. Po završetku rata, polja šećerne repe u Europi bila su uništena, a cijena šećera skočila je. Cijena šećera s 2 i pol centa po funti skočila je na 5 i pol centa, a u ožujku 1920. skočila je na 10 centi. Vlasnici šećerne industrije na Kubi imali su ogroman profit, koji su mnogi trošili na luksuzan život. Naime, dok su šećerne kompanije stjecale ogroman profit kojim su financirale orgije poznate kao „ples milijuna“, berači trske bili su plaćeni od 25 do 60 centi na dan. Napredak koji je donio veliko bogatstvo nekolicini, masu je pak ostavio u bijednim uvjetima. Mnogi su nakon brze zarade htjeli iz proizvodnje šećera izvući još novca te su počeli pozajmljivati novce od banaka kako bi kupili još zemlje za sadnju šećerne trske. U svibnju su cijene šećera dosegnule čak 22 i pol centa, međutim tada je cijena počela naglo padati – do rujna je pala na 9 centi, a u prosincu je iznosila 3 i pol centi. „Ples milijuna“ bio je gotov, a nakon njega je uslijedila kriza. Vlasnici mlinova nisu mogli isplatiti svoje dugove bankama, a banke nisu mogle isplatiti uloge svojim ulagačima te su konačno zatvorile svoja vrata. Posljedično, velik broj kubanskih posjeda preuzimaju velike američke korporacije. Nacionalna banka i Španjolska banka napuštaju Kubu te dolazi National City Bank.¹⁸ Gledajući iz perspektive američkoga gospodarstva, ta se situacija može sagledati kao primjer kapitalističke akumulacije koja ne poznaje nacionalne granice. Ipak, gledajući iz kubanske perspektive, to nije bio samo kapitalizam, već i imperijalizam.¹⁹

Iako je kubansko gospodarstvo raslo kada je europska i azijska proizvodnja šećera doživjela kolaps tijekom svjetskih ratova, siromaštvo i nejednakost i dalje su u velikoj mjeri bili zastupljeni na Kubi. Korupcija, nepotizam i nasilje bili su uobičajena pojava u prvoj polovici 20. stoljeća. Kako to opisuju Krull i Kobayashi: „Prije 1959. Kuba je bila poznata kao bordel Kariba jer je njezin turizam ovisio o prostituciji, o kockarnicama koje je vodila mafija i o trgovini drogom.“ To je posebice bio slučaj u glavnome gradu Havani.²⁰

¹⁸ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 46 – 47.

¹⁹ Samuel Farber, *The Origins of the Cuban Revolution Reconsidered*, (Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 2006), 9.

²⁰ Catherine Krull, Audrey Kobayashi, „Shared Memories, Common Vision: Generations, Sociopolitical Consciousness and Resistance among Cuban Women“, *Sociological Inquiry*, 79 (2009), 169.

4. Interes SAD-a za Kubu

Još od samih početaka svoje nacionalne povijesti, SAD je bio zainteresiran za Kubu. Njezina blizina američkom kontinentu, mogućnost da se neprijateljski brodovi približe i ugroze američku obalu još je više povećavala interes SAD-a za Kubu. Početkom 19. stoljeća SAD je gledao na Kubu kao na budući dio SAD-a. No, dok se to ne dogodi, smatrali su boljim da Kuba ostane španjolska kolonija jer ako bi Kuba stekla neovisnost od Španjolske, postojala je opasnost da je Engleska prisvoji, a moć Engleske ono je čega su se Sjedinjene Američke Države tada bojale. Engleska je imala isti stav prema SAD-u, Kuba kao španjolska kolonija bila im je bolja opcija nego da stekne neovisnost te se s vremenom priključi SAD-u. Naime, SAD je vjerovao da će se Kuba u što skorijem vremenu pripojiti SAD-u. Američki državni tajnik John Quincy Adams jednom je prilikom rekao: „Postoje zakoni političke gravitacije isto tako i kao fizičke gravitacije; i kako jabuka, koju je oluja otkinula s rodnog stabla, može samo pasti na tlo, tako Kuba, silom rastavljena od svoje neprirodne veze sa Španjolskom i nesposobna da se sama uzdržava, može gravitirati samo prema Sjevernoameričkoj uniji, koja je po istom prirodnom zakonu ne može odbiti od svojih grudi.“ Nakon Prvog rata za neovisnost, koji je trajao od 1868. do 1878., Kuba je bila opustošena, farmeri su pretrpjeli ogromne gubitke, a u toj nesreći neki američki trgovci vidjeli su svoju korist. Naime, američki trgovci, koji su financirali kubanska zemljišta zasađena šećernom trskom, sada su imali mogućnost po jeftinoj cijeni otkupiti velika imanja koja će im naposljetku donijeti velik profit. Kubanci su koristili stare mlinove, a neki su još uvijek mljeli pomoću volova. Stoga, trebali su nove strojeve, trebalo je zasaditi novu zemlju te kola s volovskom zapregom zamijeniti željeznicama. Međutim, mnogi kubanski vlasnici nisu imali potreban kapital. Tako 1880-ih i 1890-ih brojni američki kapitalisti počinju ulagati u kubanske plantaže šećera. Godine 1896. američki kapitalisti su u svojim rukama držali oko 10% ukupne kubanske proizvodnje šećera, odnosno oko 30 milijuna dolara vrijednosti u posjedima šećerne proizvodnje.²¹ Američke tvrtke, posebice United Fruit, kupile su brojne zemljišne posjede, raskrčile su šume i izgradile ceste te željezničke i cestovne putove.²²

Nakon Kubanskog rata za neovisnost, odnosno 1898. kada su španjolske trupe napustile Kubu, započinje američka vojna okupacija otoka pod generalom Leonardom Woodom radi

²¹ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 36 – 38.

²² Leycester Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, (Zagreb: Naklada Ljevak, 2005), 15.

smirivanja otoka. Naime, iako je SAD po četvrtoj klauzuli Rezolucije o ratu bio obavezan napustiti Kubu odmah nakon što rat bude gotov, to se nije dogodilo.²³

U Washingtonu su na snazi bili nesporedni u vezi s pitanjima treba li Kubu priključiti SAD-u ili joj treba omogućiti neovisnost. Na kraju je prevladao stav da slobodna i prijateljski nastrojena Kuba predstavlja bolje rješenje od buntovničkog i nezadovoljnog vazala.²⁴ Međutim, Sjedinjene Američke Države također su inzistirale da se kubanskom Ustavu doda Plattov amandman. Tako je 1901. usvojen taj amandman koji je znatno ograničavao suverenost nove Kube te je davao Washingtonu pravo intervencije u unutarnja kubanska pitanja. Također, izuzeo je Otok borova iz nadležnosti Havane i obvezao kubansku državu da ustupi nekoliko skladišta ugljena kako bi se mogli koristiti za odlaganje američkih brodova. Jedan od tih „ugljenara“ od 2. srpnja 1903. pretvoren je u mornaričku bazu Guantanamo, koju Sjedinjene Američke Države i danas drže unatoč protivljenju Kube.²⁵ Nakon četiriju godina izravne vlasti SAD-a, Kuba je napokon proglašena neovisnom. No, iako je Kuba bila formalno neovisna, SAD je Plattovim amandmanom ondje i dalje imao veliku moć.²⁶ Juan Cualberto Gomez, crnački predstavnik u ustavnoj skupštini, rekao je: “(...) prepustiti Sjedinjenim Državama da same odluče kada je ugrožena nezavisnost i kada, prema tome, trebaju intervenirati da bi je sačuvale, isto je što i predati ključ naše kuće, tako da one mogu ući u nju u svako doba kad to zažele, danju ili noću, s dobrim ili zlim namjerama (...).”²⁷

²³ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 40.

²⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 14.

²⁵ Ignacio Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa* (Zagreb: V.B.Z., 2009), 598.

²⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 14.

²⁷ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 42.

5. Nezavisna Kubanska Republika

Nakon prvog izabranog predsjednika Kube, Tomasa Estrada Palme, slijedi niz predsjednika čije je predsjedništvo okarakterizirano korupcijom, nesposobnošću, nepotizmom i despotizmom. Dvojica koja se mogu izdvojiti kao najgora svakako su Gerardo Machado i Fulgencio Batista.²⁸

Machado dolazi na vlast 1925. uz popriličnu potporu naroda. U početku njegova mandata dolazi do relativnog napretka, grade se nove zgrade i tvornice s ciljem brže industrijalizacije.²⁹ No, Machado je bio autoritaran i njegov je režim ubrzo postao represivan. Naime, 1929. dolazi do gospodarske krize u SAD-u koja je utjecala i na Kubu. Kubansko gospodarstvo patilo je, glad se proširila po cijeloj zemlji, a narod se bunio. Machado je srušen u borbi u kolovozu 1933., a već sljedećeg mjeseca dolazi do „ustanka narednika“ gdje narednici ustaju protiv časnika koji su bili Machadovi sljedbenici.³⁰ U nastaloj zbrci predsjednikom Kube postaje Ramon Grau. Iako je bio vrlo kratko na vlasti, Grau provodi niz reformi, uključujući žensko pravo glasa, osmosatni radni dan, zakon o minimalnoj plaći, raspodjelu zemljišta u javnom vlasništvu i zahtjev da Kubanci čine najmanje polovicu radne snage svake tvrtke. Iako su te reforme bile ono što je Kubi bilo potrebno da se uzdigne iz bijede, privilegirani sloj društva, kao ni američki interesi, nisu se slagali s novim predsjednikom i promjenama koje je provodio. Zbog njegovih postupaka, SAD je pomoću Batiste maknuo Graua s vlasti. Batista je uvjerio SAD da kubanska vlada neće naštetiti američkim ekonomskim interesima na Kubi, stoga su vlade SAD-a i Kube 1934. donijele odluku da se sve odredbe Plattova amandmana ukinu, osim jedne, a to je da SAD zauvijek zadrži pravo na vojne baze na Kubi. Iako je stanovništvo bilo zadovoljno uklanjanjem odredbi Plattova amandmana, ostalo je određeno nezadovoljstvo zbog američke kontrole nad vojnim bazama. Kao način smirivanja oporbe, Batista je pristao na stvaranje konstituirajuće skupštine za reviziju Ustava iz 1901. godine. Novi ustav iz 1940. zahtijevao je niz političkih, ekonomskih i socijalnih reformi.³¹ Iste godine Batista je izabran i za predsjednika Republike. Batistin režim, potpomognut Drugim svjetskim ratom i velikom svjetskom potražnjom šećera,

²⁸ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 42.

²⁹ Castro, *Kuba ili Smrt*, 131.

³⁰ Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 50 – 51.

³¹ Jeffrey Roberg, Alyson Kuttruff, *Cuba: Ideological Success or Ideological Failure?* Human Rights Quarterly, 29 (2007), 782.

uspio je poboljšati situaciju na otoku te smanjiti polarizaciju kubanskoga društva.³² Nakon četiriju godina mandata, 1944. Batista je raspisao relativno slobodne i poštene izbore, ali je izgubio. Na vlast se vratio Grau sa strankom *Autentico*.³³ Međutim, Grau više nije bio isti, postao je više praktičan političar, njegova se vlada tada pokazala korumpiranom, nesposobnom i nespremnom za vođenje države.³⁴ Iako su Grauovom pobjedom 1944. narasla i očekivanja naroda da će se reforme za koje se Grau prije deset godina zalagao napokon ispuniti, to se nije dogodilo. Ni Grauova vlada (1944.–1948.), ni vlada Carlosa Pría Socarrasia (1948.–1952.), njegova nasljednika, nisu ispunile očekivanja naroda.³⁵

³² Roland Bonachea, Nelson P. Valdes *Revolutionary Struggle, 1947-1958.*, (Cambridge: M.I.T. Press, 1974.), 15.

³³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 31 – 32.

³⁴ Antoni Kapcia, *Cuba in Revolution: A History since the fifties.* (London: Reaktion books, 2008.), 20.

³⁵ Luis Pérez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, (New York: Oxford University Press, 2006.), 216.

6. Istaknute osobe Kubanske revolucije

6.1. Jose Marti

Jedna od ključnih osoba koja je utjecala na Kubanski rat za neovisnost bila je Jose Julian Marti Perez. Marti je bio kubanski pjesnik i esejist, domoljub koji je postao simbol kubanske borbe za neovisnost, a kasnije je postao i najveći uzor Fidela Castra. Njegova predanost borbi za kubansku slobodu učinila je njegovo ime sinonimom za slobodu u cijeloj Latinskoj Americi.³⁶ S ideološke i organizacijske točke gledanja, Kubanski rat za neovisnost predstavlja Martijevu revoluciju.³⁷

Kada je Prvi rat za neovisnost završio, Marti je imao 25 godina i počeo je raditi prve korake k ujedinjenju i vođenju veterana slavnog Desetogodišnjeg rata. Kao mladić i intelektualac koji je živio u Španjolskoj te nije bio u ratu, sa željom ujedinjenja i vođenja vojnih veterana, to je bio iznimno zahtjevan zadatak. Prema Castru, Martijeva glavna zasluga jest to što je Marti uspio ujediniti i politički voditi slavne generale: „Imao je jak karakter, znao je raspravljati, a u određenom trenutku čak je i prekinuo odnose s nekima od njih. Ali ujedinio je kubansku emigraciju, organizirao je u revolucionarnu stranku, propovijedao je, skupio sredstva, obavio golemi konkretan i višestruk rad. Osim toga, razvio je koncepciju za integraciju Latinske Amerike.“³⁸

Kao pisac, odlikovao se osobnom prozom i jednostavnim, iskrenim stihom na temu slobodne i ujedinjene Amerike. Obrazovanje je započeo u Havani, a do svoje petnaeste godine objavio je nekoliko pjesama. Sa šesnaest je osnovao novine *La Patria Libre (Slobodna domovina)*. Tijekom revolucionarnog ustanka koji je izbio na Kubi 1868., suosjećao je s domoljubima, zbog čega je osuđen na šest mjeseci teškoga rada i 1871. deportiran u Španjolsku. U Španjolskoj je nastavio školovanje i pisanje, stekavši magisterij i diplomu prava na Sveučilištu u Zaragozi 1874. godine. Također, počeo je objavljivati i političke eseje. Sljedećih nekoliko godina proveo je u Francuskoj, Meksiku i Gvatemali pišući i poučavajući, a 1878. vraća se na Kubu iz koje je ponovno, zbog svoje političke aktivnosti, protjeran godinu dana kasnije. Njegova redovna kolumna u *La Nacionu* u Buenos Airesu učinila ga je poznatim

³⁶ „José Martí“, Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Jose-Marti> (pristup ostvaren 10. 8. 2021.).

³⁷ Jaime, Suchlicki, *The Political Ideology of José Martí*, (Rio Piedras Campus: Caribbean Studies, 1966.), 25.

³⁸ Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 137.

u cijeloj Latinskoj Americi. Njegova poezija, poput zbirke *Versos libres*, napisana između 1878. i 1882. na temu slobode, otkriva duboku osjetljivost i izvornu pjesničku viziju. U svojim esejima kao što su *Emerson*, *Whiteman*, *Nuestra America* i *Bolivar*, Marti je iznio svoja razmišljanja o Latinskoj Americi i Sjedinjenim Državama u vrlo osobnom stilu koji se i dalje smatra uzorom španjolske proze. Godine 1892. Marti osniva Partido Revolucionario Cubano (Kubansku revolucionarnu stranku). Učinivši grad New York središtem operacija, počeo je graditi planove za invaziju na Kubu. Iz New Yorka 31. siječnja 1895., Marti u pratnji kubanskog revolucionarnog vođe Máxima Gómeza i drugih sunarodnjaka, odlazi u Santo Domingo te potom na Kubu kako bi započeli invaziju 11. travnja. Međutim, samo mjesec dana kasnije Marti je poginuo u bitki na ravnicama Dos Ríosa provincije Oriente.³⁹

Kasnije je Marti imao jako veliku ulogu u Castrovoj borbi, bio je njegov uzor te ga je Castro često spominjao u svojim govorima. Jednom prilikom je rekao: „Prvo što sam pročitao u ranoj mladosti bilo je o ratovima za neovisnost i Martijeve tekstove. Postao sam Martiev simpatizer kada sam počeo čitati njegova djela.“⁴⁰ Zbog Martija je Castro počeo doživljavati Sjedinjene Američke Države kao uzrok brojnih manjkavosti na Kubi.⁴¹

6.2. Fidel Castro

Fidel Castro rođen je u provinciji Oriente 13. kolovoza 1926. na plantaži šećera u vlasništvu njegova oca na Mayari, nedaleko od grada Santiago de Cuba. Njegov otac, Angel Castro, emigrirao je u Kubu iz Galicije, u sjeverozapadnoj Španjolskoj. Angel Castro bio je velik zemljoposjednik te je imao, što u svom vlasništvu, što u najmu, oko 11 000 hektara zemlje.⁴² Nakon propalog braka s prvom ženom koja mu je rodila dvoje djece, Angel Castro ženi se s Linom Ruz Gonzales, koja mu je rodila još petero djece – Angelu, Ramona, Fidela, Raula i Juanu. Obitelj Castro bila je bogata, ali su svuda oko sebe mogli vidjeti što znači siromaštvo i neimaština.⁴³ U intervjuu s Ignaciom Ramonetom, na pitanje što ga je oblikovalo kao osobu, Fidel je izjavio: „Tu gdje sam rođen, svi su bili siromašni, djeca radnika u polju i

³⁹ „José Martí“, *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Jose-Marti> (pristup ostvaren 10. 8. 2021.).

⁴⁰ Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 141.

⁴¹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 28.

⁴² Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 33.

⁴³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 15 – 16.

krajnje siromašnih seljaka. Moja obitelj s majčine strane, bila je siromašna, a i obitelj mog oca u Galiciji također. Zasiurno, na mene je najviše utjecalo to što sam tu gdje sam se rodio živio s najsiromašnjijima.“⁴⁴

Od svoje treće godine, Fidel pohađa školu s Ramonom, starijim bratom, te sestrom Angelom, a već sa šest godina odlazi sa sestrom u Santiago gdje su živjeli s učiteljicom.⁴⁵

Nakon godinu i pol u Santiagu, Fidel počinje pohađati školu La Salle, koju su vodila marijanska braća, a tamo mu se uskoro pridružuje brat Ramon te kasnije i Raul. Fidel nije volio monotonu nastavu, ali je zato obožavao sport, posebice bejzbol, nogomet, planinarenje i plivanje. Castra su kasnije roditelji poslali u Dolores, ugledan koledž koji su vodili španjolski isusovci, koji se također nalazio u Santiagu te na kojem su se također obrazovali i sinovi bogatih zemljoposjednika i poslovnih ljudi iz Santiaga i okolice. Kada je navršio četrnaest, Fidel je tražio da ga se premjesti u isusovačku školu Belen u Havani.⁴⁶

Neki smatraju da je na Fidelov kasniji razvitak utjecalo i druženje s bogatom djecom iz više klase. Oni su navodno prezirali Fidela, vidjeli su ga kao neodgojenog provincijalca, pa je zato Fidel kasnije razvio osjećaj gorčine prema bogatašima i moćnicima kubanskog društva.⁴⁷

Godine 1945. Castro odlazi na Pravni fakultet Sveučilišta u Havani. U prvim se mjesecima studiranja Castro još uvijek često bavio sportskim aktivnostima. No, ubrzo je zanimanje za politiku zasjenilo sve drugo. Castro je počeo vjerno čitati političke listove, novine i knjige o aktualnim zbivanjima. Studij prava nije ga previše zanimao, polagao je ispite štrebajući u zadnji čas. Mnogo vremena provodio je u studentskim kantinama, ali i drugim kantinama u gradu gdje se okupljaju većinom studenti. Neki su ga opisivali kao hvalisavca, sebičnjaka i nasrtljivca. Zbog svojih ekstremnih stavova i pojačanog aktivizma, neki su smatrali da je poludio. Ipak, čak i oni koji su mu kasnije postali gorljivi protivnici, priznali su da je Fidel već kao student pokazivao svoju karizmatičnu osobnost koja ga je proslavila, bio je šarmantan, domišljat, uporan, vješt govornik s glumačkim talentima te bi zbog toga često središte pozornosti bilo usmjereno upravo prema njemu.⁴⁸

⁴⁴ Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 45 – 46.

⁴⁵ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 16.

⁴⁶ *Isto*, 19 – 20.

⁴⁷ *Isto*, 23.

⁴⁸ *Isto*, 33 – 35.

Fidel je u studenom 1946. prvi put održao javni govor. Bio je jedan od govornika na sveučilišnoj godišnjoj svečanosti povodom godišnjice smrti osmero studenata studija medicine, koje je 1871. ubila španjolska vlast zbog oštećenja groba jednoga španjolskog časnika. Nakon što je pokazao počast za žrtve, Castro je oštro napao Grauovu vladu. Prozvao je predsjednika Graua da se namjerava ponovno kandidirati, i to za nezakoniti drugi mandat 1948. godine te je optužio ministre da kontinuirano prisvajaju državne funkcije radi vlastitih probitaka.

Godine 1947. Fidel se pridružuje stranci Partido revolucionario Cubano Ortodoxo na čijem čelu se nalazio Eduardo Chibas. Stranka je postala poznata kao Ortodoxos („Pravovjerni“) te su za sebe tvrdili da su predstavnici Martijeva duha. Cilj stranke bila je borba za političku slobodu, gospodarsku neovisnost, nacionalizam, socijalizam i društvenu pravdu. Castra su ubrzo postavili na čelo Radikalne pravovjerne akcije (ARO), omladinskog ogranka Ortodoxos.⁴⁹

Godine 1948. Castrov politički junak Chibas kandidirao se na predsjedničkim izborima 1. lipnja. Castro ga je slijedio na turnejama u svojoj pokrajini Oriente. No, Chibas je bio previše nepredvidiv i ekscentričan većini Kubanaca pa je pobijedio vladin kandidat za predsjednika, ministar rada Carlos Prio.⁵⁰

U lipnju 1947. Castro je doznao za pripremu međunarodne ekspedicije čiji je cilj bio zbaciti generala Rafaela Trujilla, diktatora Dominikanske Republike. Godinama su Dominikanski i ljevičarske organizacije na čitavim Karibima zahtijevali svrgavanje Trujilla jer je njegova vlada postala oličenje najgore tiranije te je izazvala prijezir diljem svijeta, od krajnje ljevice do umjerene demokratske desnice. Dominikanska Republika promatrana je kao zemlja čije bogatstvo ide u džepove nekolicine velikih tvrtki, kao i diktatorovoj obitelji i prijateljima, dok je u isto vrijeme velika većina stanovništva živjela u siromaštvu.⁵¹ Castro se pridružuje ekspedicijskim snagama 1947. No, glasine o ekspediciji brzo su došle do Trujilla te je ekspedicija završila neuspjehom.⁵²

Nakon što se vratio pravnom fakultetu, Fidel se ponovno baca u politički život pomažući osnivanju komiteta koji bi se borio protiv rasne diskriminacije na sveučilištu, gdje su crnački

⁴⁹ Caisor, *Fidel Castro*, 27.

⁵⁰ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 62.

⁵¹ *Isto*, 41.

⁵² Gary Prevost, „Fidel Castro and the Cuban Revolution.“ *Headwaters*, 24 (2007), 19.

studenti bili isključeni iz atletskih timova reprezentacije. Na trećoj godini fakulteta postao je potpredsjednik studentskog upravnog tijela, a kasnije i predsjednik.

Razlog zašto su zemlje Latinske Amerike zaostale Castro je vidio u razdoru između i unutar njih, kojim se koristio SAD. Smatrao je da imperijalisti mogu lako vladati podijeljenim kontinentom jer u svakoj zemlji imaju vladajuće klase koje se brinu za njihove i svoje vlastite interese.⁵³

U kolovozu 1948. Fidel se oženio Mirthom Diaz Balart, studenticom filozofije. Bila je to sestra njegovog kolege s pravnog fakulteta Rafaela Diaza-Balarta, kći bogate havanske obitelji. Već iduće godine, Fidelu se rodio prvi sin Fidelito.⁵⁴ Castro nije bio idealan muž. Naime, zbog svoje predanosti politici zanemarivao je Mirthu. Često je dolazio kasno kući ili bi ponekad dovodio gomilu pristaša kući i želio da ih njegova žena Mirtha ugosti. Kad bi se domogao novca, trošio bi ga isključivo u političke svrhe, a ne za potrebe svoje obitelji. Također, zbog svojeg sudjelovanja na masovnim okupljanjima i studentskim protestima, Fidel je često zatvaran, što se nije sviđalo Mirthinoj konzervativnoj obitelji pa je brak završio razvodom 1955.⁵⁵

U rujnu 1950. Castro je diplomirao pravo na havanskom Sveučilištu. Uz pomoć Mirthine obitelji, Castro je imao šanse za dobivanje dobro plaćenoga posla kod imućnog odvjetnika. No, Fidel je uz još dva novopečena odvjetnika, Jorgea Azpiazusa i Rafaela Resendea, osnovao odvjetnički ured koji je pomagao siromašnima u ostvarivanju svojih prava. Također, počeo je aktivno javno kritizirati vladu predsjednika Pria zbog korupcije.⁵⁶

Nakon samoubojstva Eduarda Chibasa, Fidel se razočarao u vodstvo stranke *Ortodoxo* te zaključio da bi bilo bolje odmaknuti se od te stranke. U njegovim očima potpala je pod vodstvo nesposobnih i slabih liberala iz srednje klase. Stoga, Fidel odlučuje osnovati posve novu organizaciju koju je nazvao „Pokret“. Nakon srpnja 1952. broj članova se naglo povećao, već za godinu dana Castro je uključio oko 1200 ljudi u Pokret. Podijelio ih je u više od stotinu ćelija. Svaka ćelija imala je oko deset ljudi, te međusobno nisu znale ništa o postojanju i djelovanju drugih ćelija. Havanski članovi uglavnom su dolazili iz siromašnih gradskih kvartova, među kojima je bilo vozača, konobara, trgovačkih pomoćnika, prodavača,

⁵³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 49.

⁵⁴ Caisor, *Fidel Castro*, 28.

⁵⁵ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 53.

⁵⁶ Caisor, *Fidel Castro*, 28 – 29.

mehaničara, ali i nezaposlenih. Castro namjerno nije novačio članove komunističke partije jer je znao da komunisti imaju vlastiti program, a Castro se nije htio približiti ni jednoj političkoj stranci.⁵⁷

Rana politička djelatnost Pokreta, kako bi pridobila šire mase, usmjerila se na izradu i distribuciju ilegalnih novina. Castro je pisao članke potpisujući se kao Alejandro. Prvo su se tiskale brošure *Son Los Mismos (Jednaki smo)*, ali je kasnije preimenovao drugu brošuru pod imenom *El Acusador (Tužitelj)*. Veći dio brošure uključivao je napade na Batistu i njegov režim. Također, tražila su se bolja prava za radnike i seljake, veće plaće i poštivanje prava žena.⁵⁸

6.3. Che Guevara

Ernesto Che Guevara de la Serna rođen je 14. lipnja 1928. godine u Rosairu u Argentini. Prvo je dijete roditelja Ernesta Guevare Lyncha i Celije da la Serna, pripadnika srednje klase, potomaka irskih i španjolskih doseljenika. Još s dvije godine dobio je astmu koja ga je kasnije pratila kroz cijeli život. Godine 1953. diplomirao je za liječnika u Buenos Airesu te se uskoro nakon toga upustio u dugo putovanje po Latinskoj Americi koje je uključivalo Peru, Boliviju, Ekvador, Panamu, Kostariku i Gvatemalu.⁵⁹ Na svojim je putovanjima Che svjedočio siromaštvu i bijedi te društvenoj polarizaciji, a krivca je vidio u velikim stranim, prvenstveno sjevernoameričkim kompanijama, koje su iskorištavale zemlje Latinske Amerike. Stoga je već tad stvorio vrlo negativan pogled prema imperijalističkoj politici SAD-a.⁶⁰ Godine 1954. odlazi u Gvatemalu kako bi sudjelovao u revolucionarnim zbivanjima te zemlje. Nalazio se u skupini koja je branila glavni grad sukobivši se s kontrarevolucionarima koji su uz pomoć velikih kompanija i Sjedinjenih Američkih Država rušili demokratski izabranog predsjednika Jacoba Arbenza. Od tada se njegova gledišta još više radikaliziraju. Nakon svrgavanja Arbenza, Che bježi u Meksiko gdje stupa u kontakt s kubanskim revolucionarima.⁶¹

Guevara je već tad bio izgrađeni marksist-lenjinist, bio je šutljiv, nije se isticao te je, za razliku od Fidela, više slušao nego pričao. Prema Castrovim riječima, bio je napredniji

⁵⁷ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 82 – 84.

⁵⁸ Caisor, *Fidel Castro*, 31.

⁵⁹ Jelić, *Che Guevara*, (Zagreb: Euroknjiga, 2014), 13.

⁶⁰ Caisor, *Fidel Castro*, 39.

⁶¹ Jelić, *Che Guevara*, 14.

revolucionar od njega. Njegov je životni cilj bio pomoći Latinskoj Americi da se oslobodi od američkog imperijalizma. Po Cheu, SAD je imao sustav kontrole i iskorištavanja nad siromašnim zemljama Latinske Amerike. Kada je Che opisivao svoja putovanja Castru, Che je prikazao sumornu sliku gdje mala elita direktno ili indirektno prihvaća američke prohtjeve, dok mase nisu imale dostupno obrazovanje i živjele su u bijedi. Tvrdio je da SAD preoblikuje Srednju Ameriku u niz banana-republika koje kontroliraju velike korporacije poput United Fruita. Rješenje je vidio u otporu, odnosno borbi, smatrao je da je jedini časn postupak ostati u prašumama i planinama odakle bi se pokrenuo gerilski rat protiv korumpiranih vlada. Castro se složio s Cheom jer ono što je Che vidio na svojim putovanjima, ali i u Argentini, Fidel je vidio na Kubi.⁶²

Guevarino iskustvo odrastanja u urbanim dijelovima Argentine 1930-ih i 1940-ih bilo je vrlo različito od Castrova iskustva u kubanskim provincijama, ali oboje su dijelili strastveno uvjerenje da je revolucionarna promjena u Latinskoj Americi bila nužna te da su oni predodređeni za važnu ulogu u tom procesu.⁶³

Kada se pridružio Fidelu u revoluciji, Che je svakodnevno dijelio život s Kubancima. Nekima je njegova prisutnost smetala jer su ga smatrali uljezom i strancem. Kubanci su bili malo šokirani saznajući Cheovo obrazovanje jer visoko obrazovan Argentinac iz dobre obitelji na prvi je pogled djelovao kao klošar te se jednostavno nije uklapao u sliku „profesionalno osposobljenog“.⁶⁴ No, Che se odmah istaknuo kao najbolji Bayov učenik, a Fidelu nije dugo trebalo da prepozna Cheove kvalitete vojskovođe i taktičara te, iako nije bio Kubanac, promaknuo ga je u zapovjednika pobunjeničke vojske (Comandante).⁶⁵

Che Guevara je postao mitologizirani vođa iz više razloga. On nije bio Kubanac, za razliku od drugih revolucionarnih vođa. On je bio marksistički liječnik iz Argentine koji je napustio svoju zemlju kako bi život posvetio revolucionarnoj stvari. Che je bio nešto poput revolucionarnog filozofa koji je ostavio svoj trag u marksističkoj misli svojim idejama o gerilskom ratu te u ciljevima i prirodi socijalizma. Bio je tvorac nekih od radikalnijih i utopijskih ekonomskih reformi provedenih na Kubi početkom 1960-ih. Također, simbolizirao je predanost revolucije internacionalizmu, solidarnosti s revolucionarnim pokretima od Latinske Amerike do Afrike. Umro je mučenički, pokušavajući prenijeti svoje revolucionarne

⁶² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 124.

⁶³ Caisor, *Fidel Castro*, 40.

⁶⁴ Jon Lee Anderson, *Che Guevara: jedan revolucionarni život*, (Zagreb: V.B.Z., 2005), 235.

⁶⁵ Caisor, *Fidel Castro*, 48.

ideje u bolivijske planine 1967. Tako je njegova slika zauvijek ostala povezana s osjećajem beskonačne mogućnosti prvih dana revolucije, a ne s kompromisima koji su obilježili kasnija desetljeća revolucionarne vlasti.⁶⁶

⁶⁶ Chomsky, *A History of the Cuban Revolution*, 29 – 30.

7. Početak Revolucije

7.1. Napad na Moncadu

Dana 1. lipnja 1952. na Kubi su se trebali održati predsjednički izbori. Ispitivanjem javnog mišljenja, 1. ožujka, pokazalo se da Batista nema podršku naroda pa je deset dana kasnije u jutarnjim satima ušao u logor Columbiju, najveću vojnu tvrđavu na Kubi, i silom preuzeo vlast.⁶⁷

U provinciji Oriente, u blizini Santiaga nalazila se druga najveća vojna tvrđava u zemlji – Moncada.⁶⁸ Sve do posljednjeg trena Fidel Castro nije govorio o napadu na Moncadu nikome osim svojih petero članova Pokreta. U Moncadi se obično nalazilo oko 400 vojnika, ali se očekivalo da će 25. srpnja, na dan svetog Jakova (Santiago), većina časnika biti negdje u gradu ili na dopustu. Plan je bio da u rano zoru 26. srpnja, odjeveni u vojne odore, dođu naoružani u automobilima te zauzmu vojarnu prije nego što se dignu uzbuna. Trebali su uzeti oružje iz vojarne i prije samog bijega poslati lažne poruke drugim bazama, javljajući kako su akciju izveli niži vojni časnici.⁶⁹ Naime, provincija Oriente je u kubanskoj povijesti uvijek bila dio zemlje s najviše pobuna, posebice u 19. stoljeću. Zbog zaostalosti, neimaštine i većine zemlje u vlasništvu nekolicine, uglavnom stranih korporacija, Oriente je uvijek bio pogodan za izbijanje pobuna.⁷⁰ Uspješan napad na Moncadu, po Castrovu mišljenju, mogao je potaknuti opći ustanak. Oružje koje bi uzeli iz vojarne omogućilo bi im naoružati lokalne dragovoljce. Ako plan propadne, Castro je rješenje vidio u bijegu na Sierra Maestru, planinu na Kubi gdje bi se mogli dobro skrivati i preustrojiti.⁷¹

U rano zoru, 26. srpnja 1953., kolona od šesnaest automobila krenula je sa seoske farme Siboney prema Santiagu. No, stvari su ubrzo krenule nizbrdo. Jednom automobilu pukla je guma, drugi automobil odvojio se od glavnog konvoja tako što je skrenuo u krivu stranu. Automobil s pobunjenicima koji su trebali zauzeti Palaču pravde također se izgubio u ulicama Santiaga pa su stigli kasnije. Kada su stigli kod vojarne, stvari se također nisu razvijale po planu jer je Castro bio uvjeren da će u vojarni biti manje vojnika nego inače. No, dogodilo se

⁶⁷ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 51.

⁶⁸ *Isto*, 54.

⁶⁹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 92.

⁷⁰ Bonachea, Valdes, *Revolutionary Struggle, 1947-1958.*, 54 – 55.

⁷¹ Fidel Castro, *History Will Absolve Me*, (New York: Fair Play for Cuba Committee, 1961), 26 – 27.

upravo suprotno, zbog karnevala su vojnici iz drugih područja došli u Santiago. Kad je shvatio da su njegovi ljudi brojčano slabiji, Castro je naredio povlačenje. Neki su uspjeli pobjeći automobilima, neki pješke, no neki su uhvaćeni. Vojska je imala više žrtava nego pobunjenici, dvadeset i sedam ranjenih te dvadeset mrtvih, dok su pobunjenici imali petnaest ranjenih i šest mrtvih. Tijekom tog i idućeg dana ubijeno je dvadeset i dvoje pobunjenika koji su se nalazili u bolnici i više od trideset pobunjenika iz glavne skupine. Četrdesetak pobunjenih vojnika, među kojima je bio i Castro, uspjelo se vratiti na seosko imanje Siboney.⁷²

Nakon napada na vojarnu u Santiagu započeto je krvoproliće karakteristično za Batistin režim. Batista je držao vojsku i policiju u svojim rukama koji su bili u potrazi za osobama koje su na bilo koji način pomagali pobunjenicima.⁷³ Zbog toga je 28. srpnja nadbiskup Santiago, Perez Serantes, održao sastanak građanskih čelnika Santiaga, gdje poziva da se ubojstva i mučenja pobunjenika prekinu. Također, pozvao je pobunjenike koji su još bili na slobodi na predaju te će im vojska poštediti život. Zbog pritiska javnosti, načelnik glavnog vojnog stožera izdao je naredbu pukovniku Chavianu da uhićene pobunjenike drži na životu. Pobunjenici koji su poput Raula uhićeni tek četiri dana nakon napada nisu mučeni. Nadbiskup Perez kojeg nisu uvjerala obećanja pukovnika Chaviana, vozio se satima po planini Gran Piedra i preko zvučnika pozvao pobunjenike na predaju, osobno im garantirajući njihovu sigurnost. Kada je Castro čuo za obećanja i postupke nadbiskupa Pereza, nagovorio je većinu preostalih na predaju. S Castrom su još samo ostali Oscar Alcalde i Jose Suarez, s njima je planirao doći do obližnjeg lanca Sierra Maestre i polako početi stvarati gerilu. Međutim, 1. kolovoza, odred Seoske straže od šesnaest ljudi naišao je na Castra i njegova dva čovjeka u jednoj planinskoj kolibi. Pripadnici Seoske straže znali su da pukovnik Chavian, unatoč naredbi da se zarobljenici ne smiju ubijati, želi Castra mrtvog. Naime, kada su ih vojnici pronašli, jedan vojnik predložio je da se pobunjenike ubije. Međutim, glavni časnik, poručnik Pedro Sarria, zapovjedio je da se ne puca. On je prepoznao Castra, sjećao ga se još sa Sveučilišta kada je pohađao tečaj prava. Sarria nije htio reći pred ostalim vojnicima da se radi o Castru te je tako spasio Castrov život.⁷⁴

Kada je Castro odveden u zatvor u gradu, ispitivanje je započeo pukovnik Chavian. Castro im je ispričao kako je organizirao Pokret i namjeravao srušiti Batistin režim. Chavian je bio

⁷² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 99 – 102.

⁷³ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 55.

⁷⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 104 – 106.

uvjeren kako će Castrovo priznanje uništiti Pokret te povećati vlastiti i vojni ugled. Novinarima je ukratko ispričao Castrovu izjavu te im dopustio da intervjuiraju Castra, pa čak i da govori na radiju. No, uslijedilo je obrat, Castro se prikazao kao netko tko želi i koji ima možda bolju viziju za Kubu. Chaviano i policija su ubrzo shvatili da je bila loša ideja dati Castru toliko prostora u medijima. Stoga su Castra prebacili u tamnicu, dok su ostale pobunjenike prebacili u zatvor sjeverno od Santiaga, a cenzura je branila svako daljnje medijsko objavljivanje o Castru i njegovim idejama.⁷⁵

Iako je napad na Moncadu propao, on ipak nije bio neuspješan jer je narod s velikim interesom počeo pratiti događaje, a Fidel Castro i Pokret 26. srpnja postali su poznati dobivajući simpatije s raznih strana.⁷⁶ U intervjuu s Ignaciom Ramonetom Castro je rekao: „(...) da smo bili pobijedili na Moncadi, pobijedili bismo prerano. Iako ništa nije bilo proračunato, nakon pobjede 1959., podrška SSSR-a bila je fundamentalna. Toga ne bi bilo 1953. U SSSR-u je prevladavao staljinistički duh i politika (...), a Staljin nije bio Hruščov.“⁷⁷

7.2. Suđenje

Dana 21. rujna u Palači u Santiagu započeto je suđenje pobunjenicima. Optuženo je 122 ljudi, među kojima su bili i pripadnici stranaka *Autentico* i *Ortodoxo* te pripadnici komunističke partije, samo zato što je vlada tražila „krupnije ribe“ od Castra. Svi su optuženi na temelju zakona koji je davao između pet i dvadeset godina zatvora za „organiziranje pobune naoružanih osoba protiv ustavne moći države“.⁷⁸ Optužba je nastojala povezati Castra i pobunjenike s bivšim predsjednikom Priom i drugim političkim vođama opozicije. No, Fidel je to poricao, tvrdio je da su oni jedino računali na podršku narod.⁷⁹

Castro je bio sam svoj branitelj, branio se da je organizirao ustanak, ali ne protiv „ustavnih moći države“, već isključivo protiv Batiste, diktatora koji je preuzeo vlast u državi silom, i njegova režima. Kada su ga upitali tko je intelektualni autor akcije, Castro je odlučno

⁷⁵ *Isto*, 106.

⁷⁶ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 56.

⁷⁷ Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 108 – 109.

⁷⁸ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 107.

⁷⁹ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 58 – 59.

odgovorio: „Jose Marti, apostol i učitelj.“ Fidel se ponašao kao vlastiti odvjetnik, ispitivao je druge svjedoke i stalno optuživao vladajući režim.⁸⁰

Na prvom zasjedanju suda, Fidel je dva sata bio svjedok te je govorio o ciljevima Pokreta i organizaciji napada na Moncadu. Na drugom zasjedanju Fidel je zatražio i dobio odobrenje da napusti mjesto svjedoka i da sjedne uz odvjetnika obrane. Fidel, kao odvjetnik, mogao je postavljati pitanja svjedocima, a njegov cilj je bio da svojim ispitivanjem opovrgne Batistine tvrdnje o pobunjenicima koje su se širile radijem. Također, cilj je bio iznijeti dokaze za mučenje i ubojstva 70 zarobljenih pobunjeničkih zatvorenika.⁸¹

Na trećem zasjedanju, 26. rujna, Fidel nije došao na sud, a kapetan straže glavnom je sudcu donio bilješku u kojoj je pisalo da je Fidel bolestan te da mu je potreban odmor. Tek što je sudac najavio da će se suđenje nastaviti bez Fidelove prisutnosti, neka žena je doviknula: „Fidel Castro nije bolestan!“ To je bila Melba Hernandez, jedna od dviju žena koje su sudjelovale u napadu na Moncadu te koja se nalazila među publikom. Izvadila je skriveno pismo iz kose te ga predala sucu, to je bilo pismo Fidela Castra napisano njegovom rukom. Fidel je u svom pismu iznio u četirima točkama da se njegovo zdravstveno stanje lažira kako zločini Batistina režima ne bi došli na vidjelo. Fidel je naveo da se kuju planovi njegova smaknuća te da slična opasnost prijeti životima drugih zatvorenika. Fidel u zadnjoj točki traži od suda da ga pregleda kompetentni liječnik.⁸² Nakon ovog događaja, zatvorenike su detaljno pregledavali, Melba Hernandez smještena je u samicu, a Fidel je poslan u najnepristupačniji dio zatvora. Odlukom suda, dva su liječnika pregledala Fidela i ustanovila da je zdrav. Stoga ga sud vraća na suđenje.⁸³

Suđenje je završilo 5. listopada te je dogovoreno da se oslobode političari optuženi zbog moralne odgovornosti. Također, oslobođeni su i oni pobunjenici kojima je Castro sugerirao da zaniječuju sudjelovanje u pobuni. Raul Castro, s još četvoricom suboraca, dobio je trinaest godina zatvora, većina ih je dobila desetak godina zatvora, trojica su dobili po tri godine zatvora, a dvoje sedam mjeseci. Fidelu se zasebno sudilo, 16. listopada, ali ne u sudnici, nego u sobi za bolničke sestre u civilnoj bolnici blizu vojarnje Moncada. Castro je tražio od suda pravo da iznese svoju obranu bez prekidanja, nakon čega je uslijedio govor koji je trajao dva

⁸⁰ Bonachea, Valdes, *Revolutionary Struggle, 1947–1958*, 56.

⁸¹ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 58 – 59.

⁸² Bonachea, Valdes, *Revolutionary Struggle, 1947–1958*, 56.

⁸³ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 60 – 62.

sata. Taj će govor ostati poznat kao jedan od najslavnijih govora u povijesti 20. stoljeća i bit će poznat pod nazivom „Povijest će me odriješiti!“. ⁸⁴

7.3. Povijest će me odriješiti

Kada je Fidel ponovno dobio priliku govoriti u svoju obranu, govorio je satima. Njegov govor nije bila molba za milost, naprotiv, bila je optužba Batistina režima. Njegov govor bio je potkrijepljen citatima iz prava, ekonomije, političkih znanosti, filozofije i povijesti.⁸⁵ U tom govoru, koji je kasnije postao jedan od najsvetijih tekstova komunizma, nema riječi ni o Marxu ni o Lenjinu pa čak ni o socijalizmu.⁸⁶

Castro je u svom govoru osudio vlast što se trudila prikazati kako pobunjenici nemaju potporu među narodom: „(...) U našoj borbi računali smo na ove ljude: Na sedamsto tisuća nezaposlenih Kubanaca koji žele zaraditi svoj kruh pošteno, a ne da moraju emigrirati u potrazi za njim. Na petsto tisuća poljoprivrednih radnika koji stanuju u bijednim kolibama, koji rade četiri mjeseca godišnje, a ostali dio godine skapavaju, dijeleći svoju bijedu sa svojom djecom. Koji nemaju ni inča zemlje da je obrađuju i čiji život izaziva samilost u svakom srcu koje nije od kamena. Na četiristo tisuća industrijskih radnika i lučkih nosača čiji su mirovinski fondovi pronevjereni, čije se povlastice oduzimaju, čiji su domovi bijedne četvrti, čije plaće prelaze iz ruku gazde u ruke lihvara, čija je budućnost sniženje plaća i otpuštanje s posla, čiji je život vječni rad i čiji je odmor jedino u grobu. Na sto tisuća malih farmera koji žive i umiru radeći na zemlji koja nije njihova, gledajući na nju s tugom, kao što je Mojsije gledao na obećanu zemlju, da umru a da je ne posjeduju; koji poput feudalnih kmetova moraju da dijelom svojih proizvoda plate za to što se koriste svojim dijelom zemlje; koji je ne mogu ljubiti, poboljšavati, poljepšavati ili zasaditi stablo limuna ili naranče na njoj jer nikada ne znaju kada će doći šerif sa seoskom stražom da ih izbací iz nje. Na trideset tisuća profesora i učitelja, koji su tako privrženi, požrtvovni i potrebni za to da bi buduće generacije imale bolju sudbinu, a s kojima se tako loše postupa i koji su tako slabo plaćeni. Na dvadeset tisuća malih poljoprivrednika koje su pritisnuli dugovi, koje je uništila kriza i koji trpe nevolje što im nanose pljačkaši i podmitljivi činovnici. Na deset tisuća mladih

⁸⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 109 – 110.

⁸⁵ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 62.

⁸⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 112.

profesionalaca: liječnika, inženjera, advokata, veterinara, školskih učitelja, zubara, farmaceuta, novinara i kipara itd., koji izlaze iz škole sa svjedodžbama, željni rada i puni nade, da se onda nađu u ćorsokaku, pred zatvorenim vratima gdje ni jedno uho ne čuje njihovu viku ili zapomaganje. To su ljudi koji poznaju nevolje i koji su, prema tome, sposobni da se bore bezgraničnom hrabrošću (...)“⁸⁷

Također je izrekao i politički program Pokreta, s pet revolucionarnih zakona koji su se doticali raspodjele zemlje i radničkoga udjela u dobiti. Također, isticao je mjere koje su se bavile korjenitim zdravstvenim i obrazovnim reformama, socijalnim stanovanjem, nacionalizacijom komunalnih i telefonskih tvrtki, stanarinom pod kontrolom vlasti, uspostavom poljoprivrednih zadruga i pošumljavanjem.⁸⁸

Iako njegov napad na Moncadu nije uspio, Castrovo je ime postalo poznato širokoj masi. Popularnost koju je stekao napadom na vojarnu iskoristio je za vlastitu promociju te je govor „Povijest će me odriješiti“ postao prva Castrova deklaracija kubanskom narodu.⁸⁹

Castro je na kraju osuđen na petnaest godina zatvora te je s dvadeset i pet drugih suboraca poslan u zatvor na otoku Pinija na odsluživanje kazne. Oni su trebali činiti jezgru Pokreta koji je sad dobio ime „Pokret 26. srpnja“. Kako bi unaprijedili svoje obrazovanje, Castrovi ljudi pretvorili su zapadno krilo zatvora u školu. U školi su međusobno jedni drugima predavali povijest, filozofiju, geografiju, engleski, španjolski i matematiku.⁹⁰

7.4. Amnestija zatvorenika

U ožujku 1955. neki su članovi Kongresa predlagali zakon o oprost. Vlada je rekla da je spremna podržati taj zakon samo u slučaju ako se zatvorenici okrivljeni za napad na Moncadu obvežu da neće više pokušati podići novi ustanak.⁹¹ Zatvorenici su s veseljem primili vijest o mogućoj amnestiji. No, oni je nisu htjeli prihvatiti ako sloboda dolazi s ograničenim uvjetima. Fidel je to jasno naglasio 1955. u pismu jednom prijatelju novinaru: „(...) Mi možemo biti lišeni ovih prava i svega drugoga silom, ali nikome neće nikada poći za rukom da nas

⁸⁷ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 65 – 66.

⁸⁸ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 111.

⁸⁹ Castro, *History Will Absolve me*, 27.

⁹⁰ Bonachea, *Valdes, Revolutionary Struggle, 1947–1958*, 57.

⁹¹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 120.

pridobije da prihvatimo uživanje ovih prava na temelju nedostojnih sporazuma. Prema tome, mi nećemo ustupiti ni jedan atom naše časti u zamjenu za našu slobodu (...) Nakon dvadeset mjeseci mi smo jednako tako čvrsti i neslomivi kao prvog dana. Mi ne želimo amnestiju uz cijenu sramote.“⁹²

Kampanja za oprost zatvorenika izazvala je blagu nervozu kod Batiste, ali ne i ozbiljne brige. Naime, njemu se činilo da je situacija u zemlji dobra. Gospodarstvo je cvalo, a Havanu su počeli krasiti neboderi. Mnoštvo punih kasina pretvarali su Havanu u kubanski Las Vegas. Naime, Batista je uživao naklonost SAD-a, kada je potpredsjednik Nixon došao u Havanu nazdravio je Batistinu uspjehu na izborima ne mareći na činjenicu što Batista nije ni imao protukandidata na predsjedničkim izborima. Također, direktor CIA-e Allen Dulles, kada je bio u posjeti Kubi, pohvalio je napore Batistine vlade u suzbijanju komunizma. Naime, usred takve povoljne situacije i potpore SAD-a, Batista nije vidio prevelik problem u puštanju zatvorenika.⁹³ Stoga je Kongres odobrio prijedlog zakona za bezuvjetni oprost, a potpisao ga je sam Batista. Dana 15. svibnja 1955., Fidel i ostali zatvorenici bili su oslobođeni.⁹⁴

Castrov povratak politici nije imao onoliko velik utjecaj kakav je on očekivao. Studenti su sada imali nove vođe, među kojima se najviše isticao Jose Antonio Echeverria, novi karizmatični predsjednik FEU-a (Saveza sveučilišnih studenata). Njegove pristaše dijelili su primjerke poznatog govora „Povijest će me odriješiti“, ali su to sad već bile stare vijesti.⁹⁵

7.5. Egzil u Meksiku

Nakon zatvora, Fidel je bio pod budnim okom Batistine vlasti. Stoga je u srpnju 1955. odlučio otići u Meksiko, gdje ga je čekao brat Raul. U Meksiku je planirao skupiti ljude i oružje za invaziju na Kubu.⁹⁶ Najveći problem, kao i ranije, bio je novac. Novac nije bio potreban isključivo za životne troškove i smještaj, već i za oružje te potkupljivanje policije kako bi im se produžile vize. Stoga je Castro u listopadu 1955. odlučio krenuti na turneju koja je trajala šest tjedana po SAD-u kako bi skupio novac. Nije imao mnogo uspjeha u Meksiku pa se sastajao s kubanskim izbjeglicama u New Yorku, Miamiu, Tampi i drugim gradovima.

⁹² Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 80.

⁹³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 120.

⁹⁴ Caisor, *Fidel Castro*, 37.

⁹⁵ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 121.

⁹⁶ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 81.

Prikupljeni novac Castro je u najvećoj mjeri iskoristio za kupovinu oružja. Također, Castro se obratio i Orlandu de Cardenasu, imućnom Kubancu koji je stanovao u Meksiku i nabavljao velike količine oružja za nekadašnjega predsjednika Pria. Cardenas je nakon kratkog predomišljanja ipak pristao pomoći Castru kupiti oružje za Pokret 26. srpnja.⁹⁷

Nakon svoje turneje, Castro se vraća u Meksiko skupivši 50 000 dolara u gotovini i obećanjima. Sada se moglo nabaviti oružje i mogla se vježbati invazijska „armija“, a čovjek kojeg je Fidel vidio za taj posao bio je pukovnik Alberto Bayo, šezdesettrogodišnji Kubanac, koji je odrastao u Španjolskoj. Alberto Bayo imao je dugogodišnje iskustvo u gerilskom ratovanju kao kapetan u španjolskoj Legiji stranaca boreći se protiv Arapa u sjevernoj Africi.⁹⁸ Također, poučavao je gerilski rat na španjolskoj vojnoj akademiji te je ratovao na strani republikanaca u Španjolskom građanskom ratu. Nakon Francove pobjede, Bayo je otišao u progonstvo u Mexico City te tamo držao obuku. Castro je posjetio Bayu i nagovorio ga da pouči njegove buduće vojnike gerilskom načinu ratovanja.⁹⁹

Mjesto za obuku i vježbanje pronašao je na jednoj farmi u oblasti Chalco, visoko u planinama. Ekspedicijske snage preselile su se onamo sa svim oružjem. Za tri mjeseca intenzivnog rada naučili su baratati puškama, revolverima, mitraljezima, kako upotrebljavati bombe, kako se kamuflirati i sakriti, kako se nose ranjenici i kako se brinuti za ranjene te kako se neprimjetno kretati kroz džunglu. Kada je tečaj završio, pukovnik Bayo ih je rasporedio po znanju, a Che Guevara je bio njegov najbolji učenik.¹⁰⁰

Castro je bio oprezan i nije zanemario mogućnost izdaje pa je stvorio strukturu partijskih ćelija za svoje ljude u Meksiku. Bili su razdvojeni u grupe, a sastajali bi se samo tijekom osposobljavanja i bilo im je zabranjeno ispitivanje o drugim vojnicima. Samo su Fidel i Bayo znali lokaciju svakog sastajališta. Fidel je znao da će Batista, ako ga bude htio ubiti, pronaći načina za to i u Meksiku te je morao biti oprezan. Početkom 1956. Batistina *Sercivo de Inteligencia Militar* (SIM) znala je za Castrovu zavjeru i provela val uhićenja među njegovim sljedbenicima na Kubi.¹⁰¹

Castrovo pitanje sigurnosti nije bilo savršeno. Možda zbog izdaje iz unutarnjih krugova, ili vjerojatnije zato što je kubansko veleposlanstvo više podmićivalo meksičku policiju,

⁹⁷ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 127 – 128.

⁹⁸ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 82.

⁹⁹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 125 – 126.

¹⁰⁰ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 82 – 83.

¹⁰¹ Anderson, *Che Guevara: jedan revolucionarni život*, 233.

izvršen je pretres u skrovištu u četvrti Polanco u Mexico Cityju. Policija je zaplijenila veliku količinu oružja i uhitila nekoliko članova Pokreta 26. srpnja. Ukupno je zatvoreno oko četrdeset Castrovih ljudi.¹⁰² Meksička policija bila je relativno tolerantna prema stranim izbjeglicama, ali nije dopuštala da ta granica prijeđe na stvaranje privatne vojske. Ipak, Castro je uz pomoć svojih veza i podmićivanja bio kratko u meksičkom zatvoru te je većina uhićenih oslobođena.¹⁰³

Fidel je 15. studenoga 1956., na Bayovo zgražanje, objavio svoju namjeru napada na Kubu i svrgavanje diktatora Batiste. Bayo ih je podsjetio da se jedno od istaknutih vojničkih načela u školi gdje su trenirali sastoji u tome da se planovi moraju skrivati od neprijatelja. No, Fidel je odgovorio: „Vi ste me to naučili, ali u ovom slučaju ja hoću da svatko na Kubi zna da ja dolazim. Želim da imaju povjerenja u Pokret 26. srpnja. To je sasvim moja ideja, iako znam da bi to vojnički moglo biti štetno, to je psihološko ratovanje.“¹⁰⁴

U kolovožu 1956. Castro se sastaje s predsjednikom FEU-a, Echeverriom, koji je osnovao novo Revolucionarno vijeće (DR ili Directorio Revolucionario), u Mexico Cityju. DR je imao slične ciljeve kao i Pokret 26. srpnja, stoga se razgovor zaključio potpisivanjem sporazuma o obostranoj pomoći. No, Castro i Echeverria imali su određene političke nesuglasice. Naime, Echeverria je atentat na Batistu vidio kao najbolje moguće rješenje. No, Castro se nije slagao s tim, on je tvrdio da se atentatom situacija ne bi promijenila jer bi Batistu naslijedio netko tko bi vodio istu ili bar sličnu politiku kao sam Batista.¹⁰⁵

Nakon što mu je većina oružja oduzeta policijskom intervencijom u lipnju, Castro je opet trebao novac. Odlučio je učiniti ono za što je mislio da neće nikada, a to je zatražiti novac od starog neprijatelja, bivšeg predsjednika Pria. Prio je imao novaca te je bio voljan financirati svakoga tko želi svrgnuti Batistu. Prio je odlučio dati Castru 50 000 dolara odmah, nakon čega bi mu kasnije još dao 50 000. Castru je ta pomoć mnogo značila, omogućila mu je dovesti još ljudi s Kube na vojnu obuku i omogućila je obnovu zalihe oružja.¹⁰⁶

¹⁰² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 129.

¹⁰³ Caistor, *Fidel Castro*, 41.

¹⁰⁴ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 83 – 84.

¹⁰⁵ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 131.

¹⁰⁶ *Isto*, 132.

8. Sierra Maestra

Fidel je odlučio svoju buduću invaziju započeti na izoliranom dijelu jugoistočne obale Kube koja strši u obliku poluotoka te gdje se u unutrašnjosti uzdiže i oblikuje planinski lanac Sierra Maestra. Upravo je tamo, u planinama Oriente, Fidel namjeravao započeti svoj gerilski rat, jer Oriente nije bila samo Fidelova rodna pokrajina nego i regija u kojoj su u devetnaestom stoljeću kubanski rodoljubi, uključujući i Jose Martija, provodili svoje invazije i borbe protiv Španjolaca. Osim simboličkoga značenja, postojao je i strateški razlog, a to je blizina Santiaga, drugog najvećeg grada Kube. Tamo je Fidel računao na logističku podršku Franka Paisa.¹⁰⁷ Jednom kad se njegovi ljudi iskrcaju i odu u planine, Santiago će predstavljati obližnji izbor fondova, informacija i ljudi koje će moći regrutirati te time održati rat.¹⁰⁸

8.1. Iskrcavanje Granme

Castro je znao da ne smije previše čekati, htio je što prije započeti invaziju na Kubi te je rekao: „1956. godine bit ćemo slobodni ili ćemo biti mučenici.“¹⁰⁹ Kada je počeo pripremati prijevoz za ekspediciju, pronašao je ono što mu se činilo kao prikladan brod. Riječ je o plitkoj 13-metarskoj drvenoj jahti s motorom, a bivši vlasnik nazvao ju je Granma.¹¹⁰

S obzirom na to da je policija znala za Castrovu ponovnu oružanu akciju, sve je više radila pritisak na Castra i njegove ljude. Dana 21. studenog, policija je pretraživala stan Terese Casuso te je zaplijenila dio Castrova oružja. Stoga je Castro naredio pobunjenicima izabranima za akciju da se nađu na rijeci Tuxpan, na mjestu gdje je Granma usidrena. Naredio je da se u Santiagu pošalje telegram koji sadrži rečenicu: „Knjiga koju ste naručili rasprodana je.“ Riječ je o šifriranoj poruci za Franka Paisa koja je u prijevodu značila da će se 30. studenoga Castro s pobunjeničkom vojskom iskrcati na obali pokraj Niquera u pokrajini

¹⁰⁷ Frank Pais Garcia bio je mladi revolucionar iz Santiaga de Cube, radio je na ujedinjenju studentskog pokreta s borbama seljaka i radnika u provinciji Oriente. Priključio se Pokretu 26. srpnja još 1955., te je došao do članstva u Nacionalnom vodstvu Pokreta i položaja nacionalnog vođe akcije. Imao je glavnu ulogu u ilegalnom pokretu podrške gerilskoj borbi sve dok ga Batistina policija nije ubila tijekom srpnja 1957., Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 598.

¹⁰⁸ Anderson, *Che Guevara: jedan revolucionarni život*, 208.

¹⁰⁹ Caisor, *Fidel Castro*, 41.

¹¹⁰ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 132.

Oriente. U večeri 23. studenoga, osamdeset i dva revolucionara ukrcala su se na brod Granmu. Sa sobom su još ponijeli dva ručna protutenkovska oružja, devedeset pušaka, tri strojnice i oko četrdeset pištolja. Malo nakon ponoći 25. studenoga, prekrcani brod polako je zaplovio rijekom prema Karibima.¹¹¹

Plan je bio 30. studenog sastati se s farmerom na mjestu iskrcavanja, i s pobunjenikom Cresenciom Perezom, koji je trebao dovesti još sto ljudi. Zatim su trebali otići do Manzanilla gdje bi s ostalim pobunjeničkim snagama napali protivničku vojsku. Perez je trebao invazijske snage, s njezinim novim zalihama, oružjem i municijom otetom od vojske kod Manzanilla, odvesti do skrovišta u Sierru gdje bi im se priključili novi dobrovoljci. Također, računali su da će nakon toga izbiti generalni štrajk u Kubi koji bi naposljetku svrgnuo Batistu i njegov režim. To je bio plan, međutim on nije uspio.¹¹²

Jahta, predviđena za dvadesetak ljudi, pretovarena je s 82 čovjeka, zalihama hrane, rezervama nafte i oružjem. Putovanje je bilo vrlo loše, umjesto očekivanih pet dana put je trajao sedam. Brod je sam po sebi imao nekoliko tehničkih poteškoća koje se nisu na vrijeme popravile, a zbog uzburkanog mora mnogi su pretrpjeli morsku bolest.¹¹³

Frank Pais poveo je ljude u planirani ustanak u Santiagu. Lučka policijska stanica zauzeta je i spaljena, a do sličnih napada došlo je i u Manzanillu i drugim gradovima. Nakon dva dana borbe, Paisovi ljudi povukli su se, svi su bili pomalo razočarani jer Castro nije došao. U međuvremenu, kubanska vlada poslala je dodatne vojne snage u pokrajinu Oriente jer je očekivala da će se Castro ondje iskrcati.¹¹⁴ Kada je Granma napokon stigla, vojska je već ugušila borbe u Santiagu i bila je u stanju pune pripravnosti.¹¹⁵

Pred zoru 2. prosinca Granma je stigla do obale, jahta se nasukala u plićaku te su vojnici morali nekoliko stotina metara ići kroz mulj. Ispostavilo se da se radilo o močvari mangrova drveća te im je trebalo nekoliko sati da za probijanje kroz močvaru. Pošto je sunce izlazilo, morali su za sobom ostaviti većinu oružane i druge opreme: streljivo, strojnice, zalihe lijekova

¹¹¹ *Isto*, 134.

¹¹² Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 84.

¹¹³ Anderson, *Che Guevara: jedan revolucionarni život*, 254.

¹¹⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 136.

¹¹⁵ Anderson, *Che Guevara: jedan revolucionarni život*, 254.

i radijske aparate. Che Guevara je u svom dnevniku zabilježio da to uopće nije bilo iskrcavanje, već brodolom.¹¹⁶

Nakon što je Granma otkrivena, pobunjenike su nadlijetali Batistini avioni, a patrolna vojska ih je progonila. Sve što su imali jest iskustvo koje su stekli na obuci kod pukovnika Baya te ih je to iskustvo držalo na životu idućih nekoliko tjedana. Kako bi izbjegli da ih se otkrije, kretali su se uglavnom noću, a danju bi se skrivali.¹¹⁷ Dana 5. prosinca, dok su se odmarali na plantaži šećera Algeria del Pio, napao ih je odred Seoske straže. U trenutku su se našli usred rafalne paljbe.¹¹⁸ Pobjegli su u trsku, ali pucnjava se nastavila. Uskoro se i samo polje od krhotina bombi zapalilo. Ovdje su Fidel i njegovi vojnici zadobili prvi udarac, nekoliko je ih je izgubilo život, a neki su prošli samo s ozljedama.¹¹⁹

Che Guevara je pogoden u vrat, ali imao je sreće jer je rana bila samo površinska. Neke grupe pobunjenika su uspjele pobjeći, no neki su uhvaćeni i ubijeni. Oni koji su uspjeli pobjeći, prioritet im je bio pronalazak skrovišta u planinama te ponovno okupljanje.¹²⁰ Castro je s dva suborca, Universom Sanchezom i Faustinom Perezom, pobjegao u drugo polje šećerne trske. Od cijele pobunjeničke vojske, Castro je sada ostao samo s dva čovjeka, njih trojica imali su dvije puške i dva para čizama. Sanchez je uspio uzeti pušku, ali je ostao bos jer nije stigao obuti čizme kada je Seoska straža počela pucati, dok je Perez imao čizme, ali je ostao bez puške. Veza s ostalima bila je izgubljena.¹²¹

Nakon što su proveli nekoliko dana skrivajući se među trskom, Castro se ponovno sastao s bratom Raulom koji se također skrivao po poljima s četvoricom drugih suboraca. Ubrzo su stupili u vezu sa skupinom s Granme od sedam ljudi, među kojima se nalazio i Che Guevara. Do kraja prosinca pronašli su posljednju skupinu preživjelih s Granme. Četrdeset i šest boraca s Granme je zarobljeno ili ubijeno. Novine su pisale da je Fidel Castro mrtav, ali vlasti su znale da to nije istina, ipak, vjerovali su da je samo pitanje vremena kada će Seoska straža uhvatiti ostale pobunjenike.¹²²

Dvadeset i dva čovjeka preživjela su ekspediciju. Od njih, deseterica su bili zatvoreni na otoku Pino, a samo su dvanaestorica stigli na Pico Turquino, najviši vrh u planinama

¹¹⁶ Caisor, *Fidel Castro*, 43.

¹¹⁷ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 85.

¹¹⁸ Anderson, *Che Guevara: jedan revolucionarni život*, 255.

¹¹⁹ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 85.

¹²⁰ Anderson, *Che Guevara: jedan revolucionarni život*, 255.

¹²¹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 138.

¹²² *Isto*, 139 – 140.

Sierra. Dvanaest ljudi koji su to uspjeli jesu: Fidel Castro, Raul Castro, Camilo Cienfuegos, Che Guevara, Faustino Perez, Calixto Garcia, Univerzo Sanchez, Calixto Morales, Ciro Redondo, Efigenio Almejeiras, Rene Rodriguez i Juan Almeida.¹²³

Tijekom siječnja 1957. pobunjenici su polako napredovali prema istoku, srcu Sierra Maestre. Ondje su uspostavili sjedište odakle je Castro isplanirao napad na vojni logor u blizini žala kod La Plate. Logor su opkolili usred noći, a nakon relativno kratke borbe logor se predao, ishod je bio pet ranjenih vojnika, dva poginula i tri zarobljena. Pobunjenici su uzeli oružje koje su pronašli u logoru i ponijeli sa sobom. Che Guevara je dobio zapovijed da se pobrine za ranjene vojnike i podveže im rane. Fidel je čestitao zarobljenim vojnicima na hrabrosti te ih zatim pustio. Akcija kod logora La Plate bila je znak vladi da je Fidel i dalje prisutan i opasan. Međutim, nije ga bilo tako lako uništiti jer su prirodna obilježja Sierra Maestre otežavala slanje velike vojske. Mala gerilska skupina mogla se mnogo lakše i brže kretati u planinama nego nepraktična i velika vojska koja nije tako dobro upoznata s terenom.¹²⁴

8.2. Odnos pobunjenika prema seljacima

U prvim mjesecima borbe vojska se koristila dvojakom taktikom. Prisilno su iseljavali seljake za koje su sumnjali da pomažu Castru te su pokušavali saznati njegovu lokaciju kako bi ga lakše bombardirali. Stav seljaka na Sierru puno je pomogao Castru i njegovoj vojsci. Naime, seljaci nisu imali nikakvu korist od vlade, pa nisu ni imali razloga poštovati njezine predstavnike. Vlada ih je nakratko htjela pridobiti tako što je nudila nove stambene i druge pogodnosti u zamjenu za suradnju protiv pobunjenika, ali to nije dovoljno dugo primjenjivala da bi bila uspješna. Također, vlada je narušila svoj osobni dojam kaznenim mjerama poput prisilnog preseljenja. Međutim, ni neprijateljstvo seljaka prema vladi ne znači direktnu potporu seljaka pobunjenicima. Naime, seljaci su bili sumnjičavi prema strancima, bili to Castrovi pobunjenici ili vladini vojnici. Naravno, isprva nisu svi bili oduševljeni dolaskom pobunjenika jer nisu ni znali koji su ciljevi i namjere Fidela Castra te njegovih vojnika. Kasnije se neki seljaci pridružuju pobunjenicima želeći uništiti vlast velikih zemljoposjednika, ali dosta njih predomisli se i povuklo kada je vidjelo da je to vrlo

¹²³ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 86.

¹²⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 140 – 141.

iscrpljujuća i duga borba. Pobunjenička vojska više je rasla zbog gradskih dobrovoljaca nego zbog novačenja seljaka iz regije. No, treba napomenuti da je Castro izgradio mrežu pomagača među seljačkim stanovništvom diljem Sierra Maestre.¹²⁵

Ispočetka su seljaci samo skrivali pobunjenike, a nakon nekoliko mjeseci seljaci su, kao klasa, podržali pobunjenike. Od pasivnih promatrača postali su aktivni sudionici u revolucionarnoj borbi. Bilo je više razloga zašto su se seljaci pridružili Fidelovoj vojsci. Jedan od najvažnijih bio je karakter i ponašanje revolucionarne vojske. Vojnici koji su nosili uniformu Pokreta od 26. srpnja nisu bili poput vojnika koje su seljaci poznavali od prije. Bili su ljubazni i obzirni te su se odnosili s poštovanjem. Nisu pljačkali ni silovali, već naprotiv, plaćali su sve što bi uzeli, a za silovanje bi uslijedila smrtna kazna.¹²⁶ Stoga nije dugo trebalo da se između seljaka i pobunjenika rodi osjećaj uzajamnoga povjerenja, što je u jednu ruku nagnalo seljake da vjeruju u Fidelovu politiku i njegov program.¹²⁷ Kada su pobunjenici došli do materijala za izgradnju poljske bolnice na Sierra Maestri kako bi se mogli njegovati ranjenici, tada su oboljele obitelji seljaka mogle doći u bolnicu na liječenje. Dotada nikad prije nije bilo slične liječničke pomoći za seljake. Također, kada je Che Guevara osnovao školu u planinama, velik broj djece i odraslih, koji su htjeli naučiti čitati i pisati, redovito je dolazilo u školu.¹²⁸ Brojni seljaci na oslobođenom su teritoriju pomagali gerilcima u prehrani, odjeći, smještaju i drugim potrepštinama.¹²⁹

Nakon uspješnog napada na vojni logor El Uvero u svibnju 1957., vratila je vojsku iz manjih logora na području Sierra Maestre. Time je Castro poboljšao neslužbenu vlast na području koje se počelo zvati Oslobođena zona. Pobjeda kod El Uvera i povlačenje vojske iz logora ostavili su dojam na tamošnje stanovništvo.¹³⁰

¹²⁵ *Isto*, 141 – 142.

¹²⁶ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 89.

¹²⁷ *Isto*, 114.

¹²⁸ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 89.

¹²⁹ Jelić, *Che Guevara*, 50.

¹³⁰ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 145 – 146.

8.3. Kubanska revolucija i mediji

Nakon uspješne akcije kod La Plate, Castro je poslao svoje ljude u Havanu da kažu Faustinu Perezu neka pronade i dovede strane novinare na Sierru kako bi svijet i narod Kube saznao za djelovanje pobunjeničke vojske. Batista je cenzurirao kubanske novine, ali bilo bi mu puno teže djelovati na strane. Stoga je Faustino Perez pozvao jednog važnog američkog novinara na tajni sastanak s Castrom na Sierru.¹³¹

Novinar koji je došao zvao se Herbert Matthews, on je ujedno bio i prvi novinar koji se popeo na Sierru Maestru kada su svi mediji javnog informiranja na Kubi cenzurirali informacije o gerili i kada je Batistina propaganda nastojala proširiti vijest o Fidelovoj smrti. Matthews je tada bio glavni urednik lista *New York Times* za pitanja Latinske Amerike. Intervjuirao je Fidela 17. veljače 1957. te je objavio tri članka u *The New York Timesu*. Prvi članak objavljen je 24. veljače s naslovom: „Kubanski buntovnik intervjuiran u svome skrovištu“. Druga dva članka su objavljena 25. i 26. veljače 1957.¹³² Prvi članak počinje riječima: „Fidel Castro, pobunjenički vođa kubanske mladeži, je živ i vodi oštru i uspješnu borbu u divljem, gotovo neprohodnom prostranstvu Sierra Maestre, na južnom kraju otoka (...). Tisuće muškaraca i žena potpuno su u srcu ujedinjeni s Fidelom Castrom, te s novim ciljevima koje on predstavlja (...), kako se čini, general Batista ne može se ni nadati tome da će uspjeti ugušiti Castrov ustanak.“¹³³ Castro je prikazan kao osoba nadmoćna karaktera, kao hrabri idealist i predmet obožavanja svojih suboraca. Kada je kubanski ministar obrane izjavio da je novinar Matthews zapisao „poglavlje neke bajke“ te da je intervju samo farsa, *New York Times* ubrzo je objavio Matthewsovu sliku s Fidelom Castrom.¹³⁴ Ta je fotografija ubrzo obišla cijeli svijet. Zahvaljujući Matthewsu, gerila Fidela Castra prvi je put dobila međunarodni odjek.¹³⁵ Također, takva promocija Fidela i njegovih gerilaca dovela je Fidelu nove regrute koji mu se rado pridružuju.¹³⁶

Castro se trudio imati što veću potporu međunarodnih medijskih kuća, a nakon Herbarta Matthews, velik je broj novinara sa Zapada posjetilo Castra u njegovu skrovištu na Sierra Maestri. Prema njima, Castro se nastojao prikazati kao idealistički i nekomunistički borac za

¹³¹ Isto, 143.

¹³² Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 608.

¹³³ Matthews, *Cuban Rebel is Visited in Hideout* (New York: The New York Times, 1957), 1.

¹³⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 144.

¹³⁵ Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 608.

¹³⁶ Lidija Kos-Stanišić, „Adios Fidel, povijest će te osloboditi!“, *Političke analize*, 7 (2016), 36.

pravdu. Jedan je američki novinar pobudio Castrove sumnje, a Castro je kasnije izjavio: „Nije ništa pitao, samo se motao okolo i glumatao. Rekao sam: 'Ovo je špijun. Poslali su nam špijuna.' Ali što da radimo? Nismo mu mogli suditi i smaknuti ga samo zbog sumnje.“ Kada je sumnjivi novinar otišao, Fidel je naredio da se glavni logor preseli. Također, premjestili su kolibu koja se lako mogla vidjeti iz zraka te koja je služila kao mamac za neprijateljske avione. Nakon nekog vremena zbilja se pojavio avion, više je puta nadletio to područje te je bacio nekoliko bombi u blizini kolibe.

Enrique Meneses, Španjolac koji je radio kao novinar za *Paris Match*, proveo je skoro četiri mjeseca s Castrom na Sierra Maestri. Castro je volio pričati s Menesesom o onome što je kao novinar doživio u drugim zemljama te koji su njegovi dojmovi o revolucionarnim vođama Trećeg svijeta kao što je Gamal Abdel Naser.¹³⁷ Također, Castro je volio pričati Menesesu svoju viziju nove Kube, pričao je o poljoprivrednim zadrugama, zdravstvenoj zaštiti i besplatnom obrazovanju za sve. Enrique Meneses bio je jedini novinar koji je uspio ostati s Castrom na Sierru toliko dugo. Život gerilaca u šumi bio je vrlo težak. Glavna prehrana bila je krojenje juke ili malange, a samo bi se ponekad jela piletina, svinjetina ili zmijsko meso.¹³⁸

U veljači 1958. Radio Rebelde (Pobunjenički radio) započinje s emitiranjem „s teritorija slobodne Kube u Sierra Maestri“. Fidelove riječi sada je mogla čuti cijela Kuba. Ubrzo je Radio Rebelde imao više slušatelja od bilo koje druge stanice na Kubi. Fidel je na radiju iznosio zločine Batistine vlade te je napominjao da je kraj Batistine diktature blizu. No, također je apelirao na svoje slušatelje da ne trče za osobnom osvetom u trenutku pobjede. Uvjeravao ih je da ubijanje Batistinih pristaša nije rješenje, već da će oni biti osuđeni kao ratni zločinci pred vojnim sudovima kada rat završi.¹³⁹

Castro je bio bez sumnje darovit govornik, karizmatičnih osobnosti te je brzo prepoznao prednosti medija, poput radija i televizije. Obraćajući se masovnim skupinama koje su često

¹³⁷ Gamal Abdel Naser bio je vođa Egipatske revolucije 1952. kojom je svrgnut dotadašnji kralj Faruk I. i koja je ujedno nagovijestila razdoblje industrijalizacije i jačanja arapskoga nacionalizma. U siječnju 1956. donosi Ustav pod kojim je Egipat postao socijalistička arapska država s jednom strankom i islamom kao službenom religijom, a iste je godine izabran i za predsjednika. Poznat je po svojoj antikolonijalističkoj i arapsko-nacionalističkoj vanjskoj politici. Modernizirao je Egipat (industrijalizacija, reforma obrazovnoga sustava, agrarna reforma, poboljšanje prava žena), ali ga je također pretvorio i u policijsku državu. Nasera mnogi i dalje u arapskom svijetu smatraju simbolom arapske slobode i digniteta. „Gamal Abdel Naser“, *Encyclopaedia Britannica*, pristup ostvaren 21. 9. 2021., <https://www.britannica.com/biography/Gamal-Abdel-Nasser/Nassers-accomplishments>.

¹³⁸ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 152.

¹³⁹ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 93.

brojale stotine tisuća ljudi, Fidel je objašnjavao svoju politiku i izložio svoju filozofiju. Izravno se obraćao kubanskom narodu, podižući revolucionarni moral i pozivajući Kubance na herojsku akciju.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 239.

9. Međusobni odnosi unutar Pokreta 26. srpnja

9.1. Prve napetosti unutar Pokreta 26. srpnja

Tijekom veljače 1957. Castro se sastao s drugim vođama Pokreta 26. srpnja iz ostalih kubanskih područja, a među njima su bili Frank Pais, Armando Hart, Faustino Perez, Vilma Espin, Haydee Santamaria i Celia Sanchez. Na tom su se susretu osjetile prve tenzije koje su kasnije započele na Sierru i u llanou (ravnicu, tj. ostatku Kube). Castro je tražio više ljudstva i oružja za svoju vojsku na Sierru te je smatrao da se članovi Direkcije Pokreta 26. srpnja u Santiagu i Havani ne obaziru previše na opskrbu pobunjeničke vojske. S druge strane, vođe revolucionarnog krila u gradovima smatrali su da podnose veću žrtvu te da su izloženi većoj opasnosti od gerilaca na Sierru.¹⁴¹

Guevara je u svojim dnevnicima iz 1957. zapisao kako je postojala svojevrsna napetost između vođa gerile na Sierru i revolucionarnih vođa u gradovima. Che je rekao da su to bile dvije odvojene skupine s različitim taktikama i strategijama. Iako je revolucionarno krilo gradskog podzemlja bilo u većoj opasnosti od napada vojske ili policije, Castro je želio uvjeriti javnost da se na planinama događa velika revolucija te iako su se borili na istoj strani, međusobno su jedni drugima predstavljali konkurenciju u vođenju organizacije.¹⁴²

Od ostalih vođa revolucije u Havani je najutjecajniji bio Jose Antonio Echeverria, vođa DR-a i predsjednik FEU-a. DR se bavio bombaškim napadima i sabotazama, a na to je policija oštro uzvraćala velikim uhićenjima, mučenjima i likvidacijama. Castro je često prozivao DR i Echeverriju jer nisu poduprli njegovo iskrcavanje Granmom. S druge strane, DR se nije previše oslanjao na Castrov gerilski rat u planinama, smatrajući da je najlakši i najbrži put za ukidanje diktature samo fizičko uklanjanje diktatora, odnosno atentat.¹⁴³ U ožujku 1957. DR je napao predsjedničku palaču te je skoro ostvario cilj. No, Batista je tad igrom slučaja izbjegao smrt, a trideset i pet članova DR-a ubijeno je u palači. Čak je i Echeverria ubijen toga dana na ulici. Castro se ogradio od atentata, smatrao je da život diktatora nije važan te da se njegovom smrću neće ništa riješiti. Smrt Echeverrie nije bila tako

¹⁴¹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 143.

¹⁴² Luis Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, (Electronic Theses and Dissertations: University of Central Florida, 2014.), 32 – 33.

¹⁴³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 144.

loša vijest za Castra jer je uklonila karizmatičkog mogućeg Castrovog suparnika te je olakšala Castru da utvrdi svoje vodstvo nad borbom protiv Batiste i njegova režima.¹⁴⁴

Castrova uvjerljivost i osobnost omogućila mu je pridobiti i demokratske i marksističke političare na vlastitu stranu. Ipak, zbog te neodređenosti bilo mu je teško održati jedinstvo među članovima Pokreta 26. srpnja s kojima nije bio u direktnom kontaktu. Htio je imati kontrolu nad Pokretom 26. srpnja, ali pritom nije htio osmisliti razjašnjenu strategiju i ideološku usmjerenost. Zbog toga je sve više rasla zbunjenost i nesigurnost u redovima Pokreta u llanu. Neki od boraca koji su svakodnevno izlagali život opasnosti sabotazama i neredima, smatrali su kako vodstvo na Sierra Maestri ne cijeni dovoljno njihov trud. Smatrali su da Castro na kraju krajeva teži prema diktaturi i ne želi nikoga slušati. Neki protukomunistički domoljubi u Pokretu nisu bili oduševljeni činjenicom što se Che Guevara, poznat kao radikalni marksist, nalazi na tako visokom položaju u Castrovoj vojsci.

Tenzije između Pokreta i pobunjeničke vojske dosegnule su svoj vrhunac u kolovozu 1957. kada je Frank Pais, jedan od najuspješnijih vođa u llanu, poslao pismo Castru u kojem mu govori da je vrijeme za „novu taktiku“ jer nije bilo konkretnog revolucionarnog programa. Pais je govorio o preuređenju i preporodu Pokreta 26. srpnja, te da bi u svakoj od tih regija, njih 6, trebalo postaviti predsjednika u Nacionalnoj direkciji. Pais je rekao da želi sastaviti program koji će svima biti jasan i koji bi bio revolucionaran, ozbiljan te u okvirima mogućega. Pais je htio stvoriti nacionalnu upravu od trinaest članova gdje bi svaki delegat imao ograničenu kontrolu.¹⁴⁵ Međutim, prije nego je došlo do raskola u Pokretu 26. srpnja, Paisa je ubila policija u Santiagu. Tada se pokazalo i koliku je Pais uživao popularnost u Santiagu. Masa je izašla na ulice i došla na sprovod, a također se održao i vrlo uspješan štrajk radnika.¹⁴⁶

Nadalje, Castro je u Meksiku prekinuo veze s vodstvom stranke Ortodoxo jer su zahtijevali početak pregovora s Batistom. No, početkom 1957. dolazi do ponovnog povezivanja. Vođe stranke, Raul Chibas i Felipe Pazos, koji su predstavljali kubansku glavnu političku stranku, otišli su na Sierra Maestru na sastanak s Castrom. Radi boljega iskorištavanja njihove nazočnosti, Castro je donio Manifest Sierre Maestre. Manifest Sierre Maestre, koji je objavljen 12. srpnja 1957., pozivao je oporbene snage na ujedinjenje. No,

¹⁴⁴ *Isto*, 145.

¹⁴⁵ Luis Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 32.

¹⁴⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 148.

ironično je da se u tekstu koji poziva na jedinstvo podrazumijeva da će vođa oporbenih snaga biti Castro.¹⁴⁷ Castro je jasno izjavio da revolucionari žele slobodne i demokratske izbore rekavši: „Ovdje smo jer želimo izbore više od bilo kog drugog (...) Može li biti slobodnih, demokratskih i nepristranih izbora pod tiranijom koja predstavlja antidemokraciju i pristranost?“¹⁴⁸ Manifest je zahtijevao Batistinu ostavku te je obećavao ideje koje je Castro izložio još u govoru „Povijest će me odriješiti“. Manifest je ujedno bio i odgovor Castra Paisu koji je 7. srpnja 1957. poslao već spomenuto pismo Castru u kojem govori o preobrazbi Pokreta 26. srpnja, što se naravno nije sviđjelo Castru.¹⁴⁹ Rolando E. Bonachea, bivši član DR-a koji je napisao više djela o kubanskom ustanku, vjeruje da je Paisova namjera za promjenom u Pokretu 26. srpnja navela Castra da sastavi Manifest koji su potom potpisali Chibas i Pazos.¹⁵⁰

Treba naglasiti da nije bilo jasno hoće li tradicionalna politička opozicija, ponajprije se misli na stranke Autenticos i Ortodoksos, imati koristi od pobjede Revolucije. Iako su oni također pridonijeli padu Batiste, njihove godine na vlasti tijekom 1940-ih i početkom 1950-ih sramotno su završile, a njihova uloga u opoziciji nije mogla izbrisati sjećanje na ranije godine provedene na vlasti. Naime, gotovo svi politički lideri nakon 1933. godine bili su umiješani u pogrešnu upravu i malverzacije. Dakle, optužnica protiv nagomilanih bolesti kubanskog društva nije ništa manja od optužbi protiv prošlih političara u cjelini, bez obzira na njihov udio u borbi protiv Batiste i njegova režima.¹⁵¹

U listopadu 1957. u Miamiu su se skupili predstavnici čak sedam političkih stranaka i opozicijskih grupa, a njihov je cilj bio uskladiti borbu protiv Batiste. Glavni organizator sastanka bio je nekadašnji predsjednik Prio koji je i dalje glavni financijer cjelokupne opozicije. Nakon nekoliko tjedana raspravljanja, sudionici sastanka osnovali su Kubansko oslobodilačko vijeće i potpisali dokument, Pakt iz Miamijsa, u kojem se zahtijevao udružen napor i djelovanje u borbi protiv Batiste.¹⁵² Pakt su u ime Pokreta 26. srpnja potpisali Felipe Pazos, koji je s Castrom potpisao i Manifest Sierre Maestre, i Lester Rodriguez, predstavnik Pokreta u Miamiu, čija je glavna zadaća bila prikupiti novac i tražiti potporu za Pokret u Miamiu. Naime, oni nisu imali ovlasti potpisati sporazum i donositi političke odluke. Kasnije

¹⁴⁷ Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 29.

¹⁴⁸ Bonachea, Valdes, *Revolutionary Struggle, 1947-1958.*, 345.

¹⁴⁹ Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 32.

¹⁵⁰ Bonachea, Valdes, *Revolutionary Struggle, 1947-1958.*, 99.

¹⁵¹ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 238.

¹⁵² Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 40.

su tvrdili da nisu imali vremena ni načina obratiti se cijeloj Nacionalnoj direkciji te su tad smatrali kako imaju ovlasti prihvatiti pakt ili ne. Kada su ostali vođe saznali za sporazum, pogotovo Armando Hart, bili su vrlo skeptični.¹⁵³ Prema tom paktu, političke stranke nakon svrgavanja Batiste samo bi nastavile ondje gdje su stale. Ipak, Hart je smatrao da možda ipak ne treba u potpunosti odbaciti Pakt, već da ga treba usvojiti kao završen čin. Poslao je sporazum na Sierru zbog donošenja konačne odluke. Fidel je proslijedio Pakt iz Miamijske Cheu i Raulu, koji su bili bijesni, optuživali su Pazosa i Rodrigueza za nesposobnost i izdaju. S druge strane, Fidel nije tjednima ništa govorio na tu temu što je pomalo brinulo Chea. Iako je Fidel poput Chea i Raula imao jasnu sliku budućnosti pobunjeničke vojske te se također nije slagao s Paktom iz Miamijske, znao je da to ne smije javno reći jer je situacija zahtijevala finesu i diplomaciju. Bilo mu je potrebno podupiranje od raznih slojeva te se nije mogao prikazati kao netko ohol i žedan vlasti. Castro je sastavio opsežno pismo u kojem je odbacio Pakt iz Miamijske, a pismo je počelo blago te je postupno prelazilo u zgražanje i napadanje protivnika, nastavlja se obećanjima da će se on boriti samostalno ako je potrebno te je završio sa spremnosti za suradnju u slučaju da se ostvare svi njegovi uvjeti.¹⁵⁴ Castro je tvrdio da iako se zvao „pakt jedinstva“ njegov stvarni cilj je zapravo bio pokušaj vraćanja bivšeg predsjednika Prija na vlast.¹⁵⁵

9.2. Poziv na štrajk

U ljeto 1958., sva su brdska područja Orientea iskliznula nadzoru vlade. Pobunjenička vojska već je dobila vlastite škole, tiskaru, klaonicu, bolnicu, tvornicu cigareta i tvornicu nagaznih mina. Pobunjenička radiopostaja Radio Rebelde prenosila je propagandne vijesti, ali su općenito bile pouzdanije i time i uspješnije nego vijesti koje je prenosila Batistina vlada. Tome usprkos, Castro i dalje nije bio spreman sukobiti se s Batistinom vojskom na nizinskom terenu. Stoga je smatrao da i dalje treba ići kroz građansko djelovanje koje bi izazvalo raspad režima iznutra. Stoga se Castro uhvatio pripreme općega štrajka koji bi na kraju doveo do pada vlade.¹⁵⁶

¹⁵³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 149.

¹⁵⁴ *Isto*, 150.

¹⁵⁵ Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 40.

¹⁵⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 154.

Batistin je položaj uistinu bio klimav. Stoga je odlučio poduzeti političku inicijativu i povratiti američku potporu tako što je najavio izbore u lipnju, a kako bi izbori bili uvjerljivi, osigurao je ustavna jamstva svim pokrajinama osim pokrajini Oriente. No, Batista se najviše uzбудio kada je SAD u ožujku poništio slanje oružja kako bi smirio sve veće kritike koje su pristizale iz američkih medija i Kongresa zbog povoljnih vladinih odnosa s omraženim diktatorom.¹⁵⁷

Sredinom ožujka 1958. Castro je održao sastanak s članovima Nacionalne direkcije Pokreta gdje je glavna tema bila opći štrajk. Naime, štrajk je trebao izazvati općenarodni ustanak kojeg bi povelili ljudi iz Pokreta 26. srpnja. Iako su neki članovi tvrdili da još nije vrijeme za štrajk jer u gradovima ima jako malo oružja s kojim bi se podigla pobuna, Castro je bio ustrajan te je odlučeno da će se štrajk održati u bliskoj budućnosti. Faustino Perez zadužen je za koordinaciju završnih priprema. Na sastanku 8. travnja s drugim skupinama Batistinih protivnika, Faustino Perez zahtijevao je da se opći štrajk izvrši idućeg dana, odnosno 9. travnja. Međutim, vođe stranaka Autenticos i Ortodoxos protivili su se tome i prekinuli su vlastito podupiranje. Ostali su se ipak dogovorili za početak štrajka te je sljedećeg dana, 9. travnja, na popularnoj radijskoj emisiji CMQ najavljen početak općeg štrajka. Tijekom dana, stizale su vijesti da je preko pedeset ljudi u Havani i još više od sto u Santiagu ubijeno te da je štrajk prisilno završen. Međutim, štrajk ipak nije bio potpuno neuspješan jer je u centralnom i istočnom dijelu Kube, posebice u Orienteu, na snazi bila izrazito snažna potpora općenito. No, u Havani i ostalim zapadnim gradovima, gdje je živjelo uglavnom radništvo, štrajk je slabo zaživio.¹⁵⁸ Poziv na štrajk objavljen je u zadnji čas, široka javnost nije znala ni datum ni vrijeme održavanja štrajka, a obavijest je izašla na radiju u 11 sati ujutro, u vremenu kada većina radnika i ne sluša radio.¹⁵⁹

¹⁵⁷ *Isto*, 154 – 155.

¹⁵⁸ *Isto*, 155 – 156.

¹⁵⁹ Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 45.

10. Posljednja faza Revolucije

10.1. Operacije Verano

Nakon neuspjeha općega štrajka, Batista je povratio samopouzdanje i odlučio krenuti u opću vojnu ofenzivu na Castrova planinska uporišta. Približno 11 tisuća vojnika poslano je u provinciju Oriente u Operation Verano (Operacija Ljeto).¹⁶⁰ Pod zapovjedništvom generala Eulogia Canilla, uz potporu oklopnih vozila, topništva i zračnih snaga, vojska je opkolila planine Maestra i krenula sa sjevera prema glavnom Castrovu logoru. Međutim, kako je bitka odmicala, pokazalo se da je teren bio nepoznat, vojnici neiskusni, a moral nizak, dok su se Canillove prednosti u ljudstvu i oružju smanjile. S druge strane, Castro je imao tristotinjak boraca, ali ih je brzo mobilizirao kako bi stekao lokalnu prednost. Budući da se kretao po Sierru na više od godinu dana, poznavao je teren bolje od svojih neprijatelja. Kada bi naišao na jače snage, povukao bi se, postavljao mine i pripremao zasjede. Njegova taktika usporila je i na kraju zaustavila ofenzivu. Vladine snage pretrpjele su velike gubitke u ljudstvu i opremi. U srpnju 1958. jedan bataljun bio je zarobljen u uskoj dolini i našao se okružen pobunjenicima te se morao predati. Zarobili su, razoružali i predali Crvenom križu 250 vojnika, uz veliku medijsku popraćenost. U kolovozu je još sto vladinih boraca doživjelo istu sudbinu.¹⁶¹ Umjesto poraza, Pokret 26. srpnja preživio je te pritom stekao poštovanje brojnih Kubanaca. Cilj Operacije Verano bio je uništiti Pokret 26. srpnja, ali je zapravo poslužio transformiranju Sierra Maestre u simbol otpora. Neuspjeh Operacije Verano samo je pridonio ugledu gerile Pokreta 26. srpnja.¹⁶² Također, mnogi su vojnici napustili Batistinu vojsku i pridružili se pobunjenicima u Sierru ili su se jednostavno odbili boriti i vratili se svojim kućama.¹⁶³

Tijekom više od deset tjedana borbi, Castro je u više prilika pisao pisma časnicima na čelu protivničkih snaga. Jednom je zapovjedniku bataljuna kojeg je poznavao sa Sveučilišta u Havani, napisao: „Dok smo bili zajedno na sveučilištu, bilo je teško zamisliti da ćemo se jednog dana boriti jedan protiv drugoga, iako možda još dijelimo iste osjećaje za domovinu... Često sam se pitao što je s vama i vašim kolegama. Pitao sam se: 'Gdje su? Jesu li uhićeni u jednoj od mnogih urota?' Kako sam se iznenadio kada sam saznao da ste ovdje! Osim toga,

¹⁶⁰ *Isto*, 51.

¹⁶¹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 157.

¹⁶² Ramón L. Bonachea, Marta San Martín, *The Cuban Insurrection*, (New Brunswick: Transaction, 1974.), 257.

¹⁶³ Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 52.

iako su okolnosti teške, uvijek će mi biti drago ako mi se javite. Pišem ove retke u nadahnuću trenutka, ne tražeći ništa od vas, samo da vas pozdravim i da vam vrlo iskreno poželim sreću.“ Naime, riječ je o časniku čiji je bataljun ubrzo opkoljen. Castro mu se ponovno javio riječima: „Nudim vam časnu i dostojanstvenu predaju. Prema svim vašim vojnicima odnosit ćemo se s najvećim poštovanjem i pažnjom. Časnici će smjeti zadržati svoje oružje.“ Kada su se predali, Castro je naredio Che Guevari da napravi ručak zarobljenicima prije njihove predaje Crvenom križu. Che Guevari se nije svidio stil Castrova pisanja neprijatelju. No, Castro je imao svoju taktiku, tumačio je da nije povoljno za moral vojnika da pomisli prije bitke kako je moguće da neprijatelj zapravo nije loš. Castro je imao bolji smisao za psihološko ratovanje od Guevare.¹⁶⁴ Na Radiju Rebelde Fidel je obrazložio i zašto to radi: „Mi ne želimo da lišimo ove Kubance društva njihovih ljubljenih obitelji. Niti ih mi, iz praktičnih razloga, možemo zadržati, jer su naše zalihe u hrani, cigaretama i drugim potrepštinama ograničene. Nadamo se da će kubanski narod shvatiti naš stav u tom pogledu.“ Takav se stav svidio zarobljenim vojnicima jer umjesto strašne smrti koju su im nagovijestili njihovi nadređeni u slučaju da ih revolucionarna vojska zarobi, oni su humano tretirani te naposljetku pušteni svojim kućama.¹⁶⁵ U intervjuu s Ignaciom Ramonetom Castro je rekao: „Za neprijateljske vojnike koji su ginuli u borbi nismo se toliko brinuli. Za one koji su se predavali ili koje bismo zarobili u bilo kojoj borbi, jesmo. Ako to ne učinite, nećete pobijediti (...). Terorizmom se ne dobiva ni jedan rat jer time dobivaš oporbu, neprijateljstvo i odbijanje onih koje trebaš da bi rat dobio. Zato smo imali podršku više od 90% stanovništva. Mislite li da bismo dobili takvu podršku da smo na Kubi žrtvovali nedužne žrtve?“¹⁶⁶ Ipak, nekima se takav stav toliko svidio da su se dobrovoljno kasnije pridružili pobunjeničkoj vojsci te odavali važne vojne informacije, a jednom su prilikom predali fidelistima prenosivi radioodašiljač te prijemnik i knjigu sa šiframa vladine vojske. To je pobunjeničkoj vojsci jako koristilo jer im je omogućilo da unaprijed saznaju kretanja neprijateljskih trupa.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 157 – 158.

¹⁶⁵ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 96.

¹⁶⁶ Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 194 – 195.

¹⁶⁷ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 96.

10.2. Stav SAD-a o događanjima na Kubi

Američka vlada se nalazila u nedoumici, nije im se sviđala Batistina oštra politika koja se često služila mučenjima i ubojstvima, ali ih je istovremeno mučila Castrova moguća pobjeda. Američkoj vladi smetale su glasine da su neki Castrovi najbliži suradnici komunisti. Kasnije je postala popularna izjava načelnika odjela za Karibe Državnoga tajništva SAD-a, koji je rekao kako mnogi misle da je Batista pasji sin, ali su američki interesi uvijek u prednosti pred svime: „Barem je naš pasji sin“, odnosno nije komunist.

Tijekom ofenzive bombardiranje iz zraka je bila česta pojava, ne samo Castrovih položaja nego i seljačkih kuća koje su se nalazile u borbama zahvaćenom području. Zrakoplovnu i ostalu opremu poslao je SAD prema dogovaranjima koja su u teoriji dopuštala njihovo korištenje samo u svrhu obrane od svojeg neprijatelja. Castro je naučio da se avioni koji bacaju bombe naoružavaju u Guantanamu, američkoj mornaričkoj bazi, te da je kubansko zrakoplovstvo u Guantanamu dobilo 300 raketa. Naime, od ožujka 1958. nova prodaja oružja ne odobrava se, međutim američka je vlada smatrala kako se moraju poštovati ugovori potpisani prije ožujka moraju poštovati.¹⁶⁸

Raul Castro, s namjerom da natjera američku vladu na prestanak korištenja baze Guantanamo kao potpore Batistinim bombarderima, oteo je četrdeset i devet Amerikanaca, dvadeset i pet civila koji su bili zaposlenici američkih rudnika nikla i zaposlenici tvornice šećera te dvadeset četiri marinca. Ta je otmica izazvala zaprepaštenje u američkim medijima i kongresu. Castro je izjavio kako ne zna ništa o otmicama te da se provodi istraga. Nakon triju tjedana izostanka bombardiranja, Amerikanci su oslobođeni.

Neko vrijeme nakon toga, kada je embargo na nove kupovine oružja potvrđen u SAD-u, britanska vlada pronašla je način za profit i povećanje izvoza. Naime, na poticaj glavnoga voditelja naftne kompanije Shell na Kubi, koji je uz to i podupirao Batistu, Britanija je s Kubom sastavila sporazum kojim će Britanci isporučiti sedamnaest zrakoplova Sea fury i petnaest tenkova Comet. Castro je poslao pismo premijeru Velike Britanije Haroldu Macmillanu u kojem ga moli da obustavi isporuku oružja, ali to je bilo uzalud. Odredba je glasila da Britanci sklapaju sporazum zbog trgovačkih, a ne političkih razloga.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 158.

¹⁶⁹ *Isto*, 159.

10.3. Odnos s komunistima

Budući da se pobunjenička vojska uspješno odupirala Batistinim snagama, Castro je postao glavna sila političke opozicije. Predstavnici osam opozicijskih organizacija sastali su se u srpnju 1958. u Caracasu i izdali Manifest jedinstva. Prema Castrovu nacrtu, Manifest jedinstva zalagao se za oružani otpor i unatoč tome što je priznavao zalaganje ostalih oružanih skupina kao što su gerilci Autentica i DR-a u planinama Escambray, glavno mjesto su ipak imale postrojbe pobunjeničke vojske.¹⁷⁰ Paktom u Caracasu Fidel Castro postavljen je kao glavni vođa pokreta protiv Batiste, a pobunjenička vojska kao glavna ruka revolucije.¹⁷¹ Budući da su sve prisutne skupine bile antikomunistički nastrojene, PSP nije sudjelovao na sastanku u Caracasu iako se znalo da Pokret 26. srpnja ima simpatizere koji su socijalisti.¹⁷²

Od 1953. pa do polovice 1958., kubanska komunistička partija odnosila se hladno i ponekad izrazito kritično prema Pokretu 26. srpnja. Komunisti su bili suparnici Fidela Castra te nisu prikrivali svoje stavove. Tek nakon što je Fidel i njegova pobunjenička armija bila na sigurnom putu prema pobjedi, komunisti su poslali svog izaslanika u Sierru nudeći svoju pomoć i podršku.¹⁷³ Castro je pozdravio njihovu pomoć, mislio je da će mu Komunistička partija dobro doći nakon svrgavanja Batiste oko uvođenja revolucionarnih mjera. Komunist, Carlos Rafael Rodriguez posjetio je Castra na Sierru i uspostavio stalnu vezu. No, neki članovi Pokreta protivili su se vezama s komunistima, posebice Faustino Perez i Carlos Franqui, novinar koji je vodio Radio Rebelde, smetao im je Rodriguezov dugotrajni boravak u stožeru pobunjeničke vojske te su pokušali nagovoriti Castra da ga otjera. Međutim, Castro je smatrao da bi to bilo veoma neuljudno, divio se oštrini Rodriguezova duha, pa mu je kasnije dao važnu ulogu tijekom desetljeća.¹⁷⁴

¹⁷⁰ *Isto*, 160.

¹⁷¹ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 234.

¹⁷² Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 54.

¹⁷³ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 181.

¹⁷⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 160.

10.4. Pad Batiste

Nakon neuspjeha ljetne ofenzive, Batistina vojska počela je pojačano slabjeti, neki su vojnici odbjegli, a ostali se uopće nisu ni htjeli boriti. Castro je odlučio krenuti s napadačkom taktikom. Jedinice Camila Cienfuegoa i Che Guevare sišle su s brda i krenule prema zapadu, prema centralnoj pokrajini Las Villas, radi omogućavanja pomoći za četiri gerilske skupine koje već bile smještene na položajima u planinama Escambray.¹⁷⁵

Nakon početka rujna 1958., Fidel je s većinom oružanih snaga pošao u nizine na zapadnom Orienteu radi opkoljavanja glavnine vojne snage u Santiagu. Polako je napredovao, osvajao je neke vojne logore i zaobilazio je ostale. Jednom je prilikom izjavio kako je njegova vojna taktika kao partija ping-ponga, što znači da on uvijek vraća lopticu ondje gdje je neprijatelj ne očekuje. Na istoku, Raul Castro i Juan Almeida napredovali su sa svojim jedinicama. U studenom su veći dio pokrajina Oriente i Las Villas kontrolirali pobunjenici. Još su samo preostali centri pokrajina, Santiago i Santa Clara, koji su još uvijek bili pod kontrolom vlade.¹⁷⁶ U roku od samo nekoliko tjedana, vladine snage u istočnoj su polovici otoka izolirane i odsječene od zapadnog dijela odakle su dobivale pomoć i pojačanje. Lokalna vojna zapovjedništva često bi se predala bez ispaljenog metka te je brzo postalo jasno da je samo pitanje vremena kada će Batista pasti.¹⁷⁷

Kako su na Kubi vladali sve veći nemiri, američka vlada bila je u krajnjoj uzbuni. Naime, smatrali su da iako Castro nije komunist, komunisti su se ipak nalazili u njegovom bliskom krugu ljudi te ako on osnuje vladu u njoj će zasigurno biti i komunisti. Američki veleposlanik Earl Smith nagovarao je američku vladu da pomogne Batisti i tako ga održi na vlasti. No, u Washingtonu su uvjerali veleposlanika da je Batista već izgubio te da bi bilo najbolje ako Batistu zamjeni vojna hunta s većom potporom i boljim ugledom od Batiste. Smatrali su da bi general Eulogio Cantillo bio najbolji čovjek za čelo hunte. Eisenhowerov izaslanik otišao je u Havanu kako bi potaknuo Batistu na predaju, ali ga je on nastojao uvjeriti kako je njegov položaj siguran sve dok ima podršku SAD-a. Cantillo se u to vrijeme počeo savjetovati s veleposlanstvom SAD-a i počeo je tražiti moguće članove hunte. Vjerovao je da će pridobiti Castra ako svoje planove prikaže kao planove za svrgavanje Batiste. Kada su se sastali Castro i Cantillo, Cantillo je rekao da je većina vojske spremna pridružiti se pobunjeničkoj vojsci u

¹⁷⁵ Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, 70.

¹⁷⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 161.

¹⁷⁷ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 234.

cilju svrgavanja Batiste. No, Castro je rekao da neće prihvatiti ni vojni puč ni vojnu huntu u Havani.¹⁷⁸

Dana 30. prosinca postrojbe Che Guevare zauzela su veći dio Santa Clare, sjedište pokrajine Las Villas.¹⁷⁹ Nakon ponoći 31. prosinca Batista je dao ostavku te nedugo potom s obitelji i najbližim suradnicima otišao na vojno uzletišta i odletio u Dominikansku Republiku.¹⁸⁰ General Cantillo u rano ujutro, 1. siječnja, otišao je do predsjedničke palače s Carlosom Piedrom, višim sudcem Vrhovnog suda i imenovao ga za privremenog predsjednika. Pod nadzorom Cantilla, Piedra je objavio mir i potpisao dekrete pomoću kojih su imenovani članovi Cantillove nove vlade.¹⁸¹

U Orienteu, kada je Castro dobio prvu obavijest o onome što je Cantillo učinio, bio je bijesan. Gledao je na to kao na čin izdaje te je zapovjedio borcima pripremu za ulazak u Santiago. Osobno se obratio svim borcima Radijem Rebelde i zapovjedio im da navale na svim bojištima te da ne staju dok im neprijatelj ne ponudi predaju. Također, zatražio je od naroda pripravnost za početak općeg štrajka kako bi natjerao Batistinu vojsku na predaju bez uvjeta. Nakon toga, zbivanja su se razvijala silovitom brzinom. Hunta je pala, a pukovnik Ramon Barquin, djelujući u ime Pokreta 26. srpnja, strpao je Cantilla u kućni pritvor.¹⁸²

¹⁷⁸ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 161 – 162.

¹⁷⁹ *Isto*, 163.

¹⁸⁰ Julia E. Sweig, *Inside the Cuban Revolution: Fidel Castro and the Urban Underground*, (Cambridge: Harvard University Press, 2002.), 178.

¹⁸¹ Leslie Bethell, *Cuba: A Short History*, (Cambridge University Press, 1993.), 93.

¹⁸² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 163.

11. Pobjeda Revolucije

11.1. Prvi dani pobjede Revolucije

Osvajanje Santiaga i Santa Clare označilo je konačnu pobjedu pobunjenika, a Castro je na tvrđavu Moncada u Santiagu simbolično postavio pobunjeničku zastavu. Tim su se činom crvena i crna zastava našle baš na mjestu gdje je Castro izgubio svoju prvu bitku tijekom Revolucije.¹⁸³

Za vrijeme Nove godine, havanske ulice su bile jezivo tihe. Zatim, kada se pročulo da Batiste više nema, u gradu je došlo do velikog slavlja. Castro se opet obratio narodu na Radiju Rebelde, zapovijedajući da Pokret 26. srpnja počne održavati red i zauzme ulogu državne policije. Naredio je svima da se suzdrže od osвете obećavajući da će svi ratni zločinci biti uhićeni i procesuirani sudskim postupcima. Dana 2. siječnja u ranim jutarnjima satima, Guevara i Cienfuegos sa svojim su borcima krenuli u Havanu i zauzeli logor Columbia i vojnu bazu La Cabana. Prethodnog dana, pukovnik Barquin dobio je nadzorništvo nad logorom Columbia u ime Pokreta 26. srpnja.¹⁸⁴

Na početku 1959. velika većina kubanskog naroda, iz svih klasa, osjetila je golemu radost. Rat je završio, a Castro je često promatran kao Isus Krist, čisto biće koje se spustilo s brda kako bi očistio prljavštinu i gradsku pokvarenost. Castrov pobjednički put trajao je pet dana od Santiaga do Havane, a gdje god je prolazio, mase su ga oduševljeno pozdravljale.¹⁸⁵ Kada je napokon stigao u Havanu, 8. siječnja 1959., Naty Revuelta, koja je početkom 50-ih bila Castrova ljubavnica i majka Fidelove najstarije kćeri zapisala je: „Bilo je nevjerovatno, duž tisuću kilometara od Orijentea do Havane, cijeli otok je uz centralnu magistralu došao klicati, bacati cvijeće i vidjeti Barbudose (...). To je trajalo osam dana i svi su bili na ulicama.“¹⁸⁶

Na brojnim postajama na putu do Havane, Castro je držao govore masama, tiskovne konferencije i davao intervjue. Kubanska revolucija također se razlikovala od nekih prethodnih po tome što je bila televizijski popraćena revolucija. Naime, većina je ljudi u gradovima mogla negdje gledati televiziju i vidjeti Castra, visokog bradatog ratnika, s cigarom u ustima i debelim naočalama, mudrog govornika Castra u zagrljaju siromašnih i

¹⁸³ Marina Lemaić, „Kubanska revolucija“, *Essehist*, 3 (2011), 97.

¹⁸⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 163.-165.

¹⁸⁵ *Isto*, 167.

¹⁸⁶ Caisor, *Fidel Castro*, 50 – 51.

osobito Castra koji govori, objašnjava i poučava. Vojnom pobjedom i javnim klicanjem Castro si je osigurao skoro neograničenu moć. Njegove postaje na putu do Havane nisu poslužile samo veseljenju gomile, već i primanju obavijesti o situaciji s vojnim postrojbama u posjećenom području te provjeri jesu li obližnje logore i vladine zgrade zauzeli njegovi ljudi iz Pokreta 26. srpnja.¹⁸⁷

Kada je Batista nestao sa scene, Castrov najveći problem bila je Revolucionarna direkcija. Unatoč neuspjehu DR-a da izvrši atentat na Batistu prethodne godine i smrti njihovog vođe Echeverrie, DR je još uvijek imao jaku potporu, posebice među studentima u Havani. Oni su također imali svoje gerilce u planinama Escambray te su se u zadnjim fazama rata borili uz Che Guevarine postrojbe. Također, vojnici DR-a zajedno su s Pokretom 26. srpnja održavali red i mir na ulicama Havane. No, Castro nije htio da itko drugi uživa u slavi pobunjeničke vojske te je Guevari zapovjedio da ne dopusti gerilcima DR-a da uđu u Havanu s njegovom postrojbom. Naravno, vodstvu DR-a nije se sviđao takav stav niti im se sviđjelo kada je Castro bez savjetovanja s drugima objavio da je Manuel Urrutia narodni izbor za predsjednika te kad je imenovao vladu liberalnih tehnokrata i pristaša Pokreta 26. srpnja. Naime, ni jednoj drugoj opozicijskoj skupini nisu ponuđena ministarska mjesta jer je Castro tvrdio da situacija zahtijeva složnu vladu. Kako bi ublažio situaciju, Castro je tvrdio da ni njegovi najpouzdaniji suradnici (Che, Camilo, Raul) nisu zauzeli mjesto u vladi, već su isključivo dobili ulogu u vojsci.¹⁸⁸

11.2. Suđenje ratnim zločincima

Jednom kada su Castrovi pobunjenici osvojili vlast postavljalo se pitanje što treba učiniti s pripadnicima oružanih snaga Batiste koji su mučili i ubijali stotine pa čak i tisuće nedužnih civila? Što učiniti s korumpiranim političarima? Što učiniti sa zemljoposjednicima koji su desetljećima iskorištavali seljake?¹⁸⁹

Na osvojenom teritoriju vladao je zakon revolucije na temelju kojega su ratni zločinci strijeljani. Che Guevara, Fidel Castro i Raul Castro predsjedali su smaknućima koja su se odvijala u ratu. U gradu Camaguey, Castro je zbog javnog pritiska naredio da se uredi novi

¹⁸⁷ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 168 – 169.

¹⁸⁸ *Isto*, 170.

¹⁸⁹ Caisor, *Fidel Castro*, 54.

posebni sudovi te da se strijeljaju oni koju su ubijali nedužne civile. Pravda koja se tamo donosila bila je popularna među kubanskim narodom, ali ne i u inozemstvu, posebno ne u SAD-u.¹⁹⁰ Kada je Castro jednom prilikom odbacio oslobađajuću presudu za zrakoplovce koji su optuženi za bombardiranje civilnih ciljeva, naredio je ponovno suđenje kojim su osuđeni na teške zatvorske kazne. Svoj čin Castro je objasnio rečenicom koja je za mnoge zvučala kao da je samovolja zamijenila pravdu: „Revolucionarna pravda ne zasniva se na zakonskim odredbama, nego na moralnim uvjerenjima.“¹⁹¹ Većina Kubanaca pozdravljala je Castrove stavove. Smatrali su da ih Castro nije oslobodio samo Batistine tiranije, već i tiranije pravnog sustava u kojem postoji pravo, ali se ne provodi pravda. Pod starim sustavom, novac i moć mogli su osloboditi krivca, dok se siromašni nisu mogli izvući. Američka mafija godinama je držala mreže kockarnica i prostitucije u svojim rukama u suradnji s kubanskom vlasti, a zakon tu nije mogao ništa. Zato se većina Kubanaca sad pouzdala u Fidelova moralna načela. Također, Castru je smetalo to što su Amerikanci govorili o osuđenima kao „Batistnim pristašama“, što bi u prijevodu značilo da je njihov jedini grijeh pristajanje uz Batistu, dok se njihovi zločini ubojstava zanemaruju.¹⁹²

Američka vlada bila je podijeljena. Domaća javnost tjerala ih je na osude takvih suđenja, ali američka vlada je znala da bi takve kritike samo još više pogoršale odnose između tih dviju zemalja. Iako su neki članovi američke vlade imali jasan stav protiv Castra, neki su ipak htjeli ostaviti otvorene mogućnosti. Nadali su se da će nakon razdoblje oduševljenja, nova vlada ipak pasti ili stvoriti umjereniju politiku s kojom će SAD moći uspješno surađivati. Zbog toga se američko državno tajništvo nije htjelo miješati u suđenja.¹⁹³

Suđenja optuženima održavala su se u javnosti i često prikazivala na državnoj televiziji. Za suđenja nakon pobjede revolucije Castro je kasnije izjavio: „Mislim da su se pogreške možda počinile u načinu, na primjer, na koji su provedena suđenja, korištenjem javnih mjesta gdje se moglo okupiti velik broj ljudi (...) To su Sjedinjene Američke Države uvelike iskoristile. Ubrzo smo ispravili ono što je bez sumnje bila pogreška. Ali počiniteljima genocida se sudilo i sudilo ih se u skladu sa zakonima koje je Revolucija usvojila u jeku rata (...) Ovdje kada je došlo do pada Machada, 1933., machadiste su vukli po ulicama, bilo je napada i pljačkanja kuća, narodne odmazde. Tijekom cijelog rata, misleći na masovno nasilje

¹⁹⁰ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 175.

¹⁹¹ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 240.

¹⁹² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 177.

¹⁹³ *Isto*, 178.

koje prati narodne pobjede, upozorili smo narod na to (...) govorili smo narodu da naš Pokret ne želi da se ljude vuče po ulicama, niti osobne osvete, jer bit će pravde. Međutim, kažnjavanje ratnih zločinaca bilo je uvelike iskorišteno za blaćenje Revolucije, iako je njeno postupanje bilo primjereno. Počinjena je pogreška koju sam Vam objasnio, zbog pretjeranog sudjelovanja javnosti.“¹⁹⁴

Ne zna se koliko je točno ubijeno, ali procjenjuje se da je u prvih par tjedana Revolucije ubijeno oko nekoliko stotina batistinih pristaša koji su počinili zločine.¹⁹⁵

11.3. Revolucionarna vlada

Nakon pobjede Revolucije, Castro je smatrao da će bolje djelovati iza maske umjerene vlade reformatora. Iskoristio je svoj položaj te kao novog predsjednika postavio Manuela Urrutiju. Iako je Urrutia službeno bio predsjednik, Castro je bio taj koji je donosio predsjedničke odluke.¹⁹⁶ Ministri su u Urrutijevoj vladi uglavnom bili socijalno umjereni i iz srednje klase, a neki su se i podosta protivili komunizmu. Ipak, svi su bili imperijalistički protivnici i stajali su iza Castra kada je politički, kulturno i gospodarski htio umanjiti utjecaj SAD-a na Kubi.¹⁹⁷

Početak siječnja Batistin kongres raspušten je, ukinute su sve stare kubanske političke stranke, a svima koji su bili sudionici na namještenim izborima 1954. i 1958. zabranjene su sve buduće političke aktivnosti. Također, imovina u vlasništvu Batistinih pristaša optuženih za korupciju oduzeta je, a bankovni računi zamrznuti su.¹⁹⁸

Nakon što je premijer Miro Cardona dao ostavku i ponudio položaj Castru, Castro je nakon predomišljanja prihvatio položaj premijera. Istovremeno, uloga predsjednika znatno je smanjena, a mjesto premijera s Fidelom Castrom na čelu postalo je potpuni centar vladavine, koje se u vrijeme Cardone svodilo na birokratsku koordinaciju.¹⁹⁹

¹⁹⁴ Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, 218 – 219.

¹⁹⁵ Caisor, *Fidel Castro*, 54.

¹⁹⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 168.

¹⁹⁷ *Isto*, 179.

¹⁹⁸ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 238.

¹⁹⁹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 182.

Nakon samo šest mjeseci Castro je optužio Urrutiju da planira izdaju te je Urrutija maknut s mjesta predsjednika, a na njegovo mjesto dolazi Osvaldo Dorticos Torrado.

Tijekom 1959. umjerenjaci i liberali sve su se više izolirali, otuđivali i naposljetku gurnuli u stranu. Naime, našli su se u sukobu oko pravnih normi i provođenja zakona i pravde. Liberali su očekivali da će država poštovati vladavinu prava i braniti individualna prava i privatno vlasništvo. No, Castrova vlada više je težila prema tome da država dijeli pravdu i stavlja kolektiv ispred pojedinca, a time i javno ispred privatnog.²⁰⁰

11.4. Reforme

U prvim mjesecima revolucionarne vlasti provedene su reforme koje su preraspodijelile bogatstvo kubanskog naroda.²⁰¹ Castro je izdao niz proglašenja kojima je cilj bio ispraviti društvenu nepravdu i nejednakost koja je prevladavala na Kubi. U prvih devet mjeseci 1959. procjenjuje se da je doneseno oko 1500 uredbi, zakona i odredbi. Vlada je intervenirala i u državnu telefonsku tvrtku u američkom vlasništvu te naredila smanjenje naknade, a to je bio početak nacionalizacije. Cijene električne energije drastično su smanjene, a gotovo svi ugovori o radu ponovno su dogovoreni te su povećane plaće. Naknade za smještaj smanjene su, zakon je odredio sniženje stanarine do 50 % za stanove za koje se plaćalo manje od 100 dolara mjesečno.²⁰² Stambeni program provodile su dvije agencije: INRA (Državni institut za agrarnu reformu) u seoskim oblastima i INAV (Nacionalni institut za štednju i stanovanje) u većim mjestima i gradovima. Velike stambene zgrade nisu se, naravno, gradile na selu, ali su te dvije agencije imale sličnu politiku s obzirom na vlasništvo, otplate, standardne uređaje itd.²⁰³ Ubrzo su uslijedile i zdravstvena i obrazovna reforma koje su bile nužne za razvoj države. Nadalje, vlada je ograničila uvoz na više od dvjesto luksuznih artikala povećanjem poreza i nametanjem posebnih uvjeta licenciranja. Bila je to simbolična gesta, Kuba je u jednoj godini uspjela uštedjeti čak 70 milijuna dolara u devizama. Uvoz televizora smanjio se

²⁰⁰ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 240.

²⁰¹ Chomsky, *A History of the Cuban Revolution*, 40.

²⁰² Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 242 – 243.

²⁰³ Huberman, Sweezy, *Anatomija jedne revolucije*, 134.

s 3 milijuna dolara na 150 000 dolara, a uvoz automobila pao je s 25 milijuna dolara 1958. na 3,4 milijuna dolara 1960.²⁰⁴

Revolucionarna vlada obvezala se na program brzog ekonomskog i društvenog napretka, a agrarnu reformu smatrali su nužnim sredstvom za gospodarski razvoj zemlje. Kada je zakon stupio na snagu, Revolucija i njezine pristaše počeli su se polarizirati. To je ujedno i prvi najvažniji zakon revolucije koji se bavio klasnim pitanjem. Također, to je bio i neposredan razlog brojnih ostavki članova Vlade te prvo važno ekonomsko pitanje koje je podijelilo Kubu i SAD.²⁰⁵

Veliki posjedi, osim nekih izuzetaka gdje su velike jedinice potrebne (posebice za uzgoj šećera), rascijepljeni su ili prenamijenjeni u zadruga ili male posjede. Oko 200 000 seljaka čekalo je na vlasnički papir za posjede na kojima obrađuju zemlju. Castro je sam sebe imenovao predsjednikom Državnog instituta za agrarnu reformu (INRA), koji nije bio odgovoran samo za preraspodjelu posjeda, nego i za izgradnju stambenih objekata te za uvođenje struje, zdravstva i obrazovanja u ruralnim područjima. INRA se mogla nazvati posebnom vladom koja je nastojala osigurati izvlačenje raznih resursa iz privilegiranih gradova prema dotada zapostavljenoj seoskoj sredini. Neki su radikali i strani komentatori smatrali su da je reforma umjerena s obzirom na to da je najveći dopušten posjed pojedinca od 400 hektara bilo veće od onog što su mnogi zamišljali ranije. Kako god, privatno je vlasništvo bilo vrsta izmišljotine jer se zemlja nije smjela prodavati, a zbog jačeg nadzora zadruga koji je obavljala INRA, one su više sličile državnim objektima, a ne zadrugama. Batistina zemlja i zemlja njegovih sljedbenika koji su na različite načine odbjegli ili smaknuti izravno je pripala državi.²⁰⁶ Zemljište koje je prelazilo granice dopuštenog, nacionalizirano je uz naknadu u obliku dvadesetogodišnjih obveznica s godišnjom kamatom od 4,5 %.²⁰⁷ Plaćanje bi se određivalo prema navedenoj vrijednosti zemlje za porezne svrhe. Tako je Castro zapravo kažnjavao vlasnike zemlje koji su davanjem mita li nagovorom smanjili vrijednost vlastite zemlje kako bi platili što manji porez. Reforma je bila vrlo temeljita i dovela je do pobune većine zemljoposjednika. Zbog takvih gospodarskih mjera mnogi bogati Kubanci udaljili su se od Castra u kojeg su ispočetka polagali vjeru i nadu da će vratiti demokraciju bez da

²⁰⁴ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 243.

²⁰⁵ James O'Connor, „Agrarian Reforms in Cuba, 1959-1963“, *Science & Society*, 32 (1968), 169.

²⁰⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 189.

²⁰⁷ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 243.

urušava postojeće gospodarstvo.²⁰⁸ Nezadovoljstvo se povećalo i među vlasnicima nekretnina. Veliki gradski stanodavci morali su smanjiti stanarine, a isto to morali su učiniti i vlasnici malih nekretnina srednje klase, od kojih su mnogi uložili godine štednje u male stambene kuće koje su većinom bile pod hipotekom koja se temeljila na većim prihodima tih istih nekretnina.²⁰⁹

Nadalje, što se tiče izbora, revolucionarno je vodstvo postajalo sve neodređenije i nepovjerljivije, kao da samo ispitivanje te teme ukazuje na nedostatak povjerenja u samu Revoluciju. Izbori su se isprva trebali održati u roku godine dana nakon pobjede Revolucije. No, u ožujku Castro je inzistirao da se izbori održe po završetku agrarne reforme te nakon opismenjavanja većeg dijela stanovništva i uspostave zdravstvenih ustanova na selu. Che Guevara je u travnju 1959. izjavio: „Izbori će se održati u odgovarajuće vrijeme, sada narod prvo želi revoluciju, a kasnije izbore.“ Do kraja ljeta izbori su odgođeni za još dvije godine, a zatim gurnuti u neku neodređenu točku u budućnosti.²¹⁰

²⁰⁸ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 190.

²⁰⁹ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 244.

²¹⁰ *Isto*, 245.

12. Castrovo približavanje SSSR-u i raskid s SAD-om

12.1. Castrov posjet SAD-u u travnju 1959.

U travnju 1959. na poziv Društva novinskih urednika, Castro je posjetio SAD. Isprva je oklijevao oko tog poziva, ali na kraju je ipak otišao.²¹¹ Tada još nije bilo jasno kako će izgledati odnos Kube i SAD-a. Postojala su određena pitanja koja su zahtijevala odgovor: je li nova kubanska vlada željela bliske odnose s SAD-om? Je li Revolucija otvorena za multinacionalne kompanije? Mogu li njezini čelnici provesti revoluciju uz podršku United Fruit Companyja, Coca-Cole, Chase Manhattan Banka ili Standard Oila? Bi li Fidel Castro proglasio američko-kubansko prijateljstvo pred vratima pomorske baze Guantanamo?

Prije nego što je krenuo na put, Castro je rekao da neće tražiti vanjsku pomoć od dužnosnika američke vlade, Svjetske banke ili MMF-a, s kojima bi mogao razgovarati tijekom svog posjeta. Stoga svrha puta nije bila stjecanja pomoći za kapitalistički razvoj, već stjecanje vremena za dalekosežne transformacije čiji je specifičan oblik još uvijek bio neizvjestan. Naime, da je Kuba zatražila pomoć od SAD-a i da je ta pomoć odobrena, budućnost Kube bila bi opet usko vezana za svjetsko kapitalističko gospodarstvo i SAD. Stoga su vođe revolucije zaključili da je nemoguće provesti Revoluciju bez sukoba s SAD-om jer je Revolucija zahtijevala obećane agrarne reforme i vjerojatno novu dalekosežnu državnu intervenciju u komunalnim djelatnostima, rudarstvu, industriji šećera i dr. No, s obzirom na velika američka ulaganja u te sektore, sukob je bio neizbježan.²¹²

Castro je krenuo s velikim izaslanstvom, u kojem je bilo istaknutih poslovnih ljudi, ali je izostavio sve komuniste i ostale krajnje ljevičare. Svugdje su ga dočekale mase, a on, slijedeći savjet jedne američke agencije za odnose s javnošću, bio je uljudan i dobroćudan, čak i kada su mu postavljali zlonamjerna pitanja. Dok su ga studenti i ostali liberalno nastrojeni ljudi dočekali s oduševljenjem, neki su pak gledali Castra sumnjičavim pogledima. Tijekom svog posjeta SAD-u, sastao se i sa stručnjakom CIA-e za Latinsku Ameriku Frankom Benderom, kojem je objasnio kako namjerno dopušta komunistima da otvoreno nastupaju kako bi se

²¹¹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 184.

²¹² Bethell, *Cuba: A Short History*, 98.

kasnije lakše s njima obračunao. Bender je bio uvjeren da Castro nije samo ravnodušan prema komunizmu, već da je protivnik komunizma. S druge strane, Castrov susret s potpredsjednikom Nixonom samo je produbio uzajamno nepovjerenje i nesklonost. Nixon mu je predbacivao sve veći utjecaj komunista na Kubi, no Castro je to opovrgnuo i tvrdio da ne moraju u tolikoj mjeri strahovati od komunista. U povjerljivoj je poruci predsjedniku Eisenhoweru Nixon napisao: „ (...) ili nema pojma što je komunizam ili je već postao komunist. Rekao bih da je ono prvo.“²¹³

12.2. Okretanje Kube Istočnom bloku

S obzirom na veličinu sjevernoameričkih ulaganja na Kubi, Washington je bio zaprepašten novim revolucionarnim odredbama na Kubi. International Telephone and Telegraph, kao i Kubanska električna kompanija, bunili su se zbog smanjenja tarifa. Zakon o agrarnoj reformi dodatno je zaoštrio odnose između SAD-a i Kube. Sjevernoameričke tvrtke za proizvodnju šećera i stočna poduzeća osudile su tu mjeru kao konfiskacijsku. State Department izrazio je svoju zabrinutost zbog navedenih događaja na Kubi i inzistirao je na brznoj, odgovarajućoj i djelotvornoj nadoknadi za svu imovinu koju je kubanska vlada nacionalizirala. Kao odgovor na ponašanje Kube, krajem 1959., američki dužnosnici aludirali su na mogućnost smanjenja kubanske kvote za šećer.²¹⁴

Članovi kubanske komunističke partije, Partido Socialista Popular (PSP), u sve su većem broju zauzimali položaje u vladi, iako ne visoke, ali zasigurno vidljive: u oružanim snagama, u upravi INRA-e, te u pokrajinama i općinama. U jesen 1959. liberali su bili ogorčeni stanjem u vladi, a sve jača uloga komunista u vladi još je više potaknula njihovu ljutnju. Za SAD i vlasnike nekretnina na Kubi, sudjelovanje komunističke partije u vladi potvrdilo je njihove najgore strahove. Iako se mnogima nisu svidjele reforme nove vlade, revolucionarni vođe nisu htjeli popustiti, za njih bi povlačenje bilo isto što i smrt Revolucije. No, za daljnji napredak bilo je potrebno temeljito prestrajavanje društvenih snaga te preuređenje kubanskih međunarodnih odnosa.²¹⁵

²¹³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 185 – 186.

²¹⁴ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 245.

²¹⁵ *Isto*, 245 – 246.

Unatoč zahtjevima Washingtona, Fidel je ustrajao u daljnjoj provedbi agrarne reforme govoreći da su protivnici zakona izdajice Revolucije. Zbog takvog stava, sve je više umjerenjaka i liberala napustilo vladu, neki su sami odlučili dati ostavku, dok su neki bili prisiljeni na to. Njihova mjesta zauzeli su lojalni fidelisti i komunisti. Tijekom 1959. vodstvo sindikata palo je pod kontrolu Komunističke partije, a istovremeno su njihovi članovi počeli polako popunjavati visoke administrativne položaje u vladi. Njihova pojava u oružanim snagama dovela je do brojnih ostavki, a nerijetko i do uhićenja bivših antikomunističkih časnika. U listopadu je Raúl Castro preuzeo dužnost ministra revolucionarnih oružanih snaga (MINFAR) te je odmah započeo temeljitu reorganizaciju vojske raspodjeljujući ključne zapovijedi samo časnicima od povjerenja. Do kraja godine 1959. antikomunizam je postao sinonim za kontrarevoluciju, a oporba je poprimila nove oblike. Političko protivljenje pretvaralo se u oružano protivljenje. Organizirani otpor prognanika u SAD-u se povećao. Stoga je obrana nacije postala nerazlučiva od obrane revolucije i zapravo, ubrzala je i olakšala centralizaciju vlasti. Fidel je izjavio: „Nema neutralnih, postoje samo partizani revolucije ili njeni neprijatelji.“ U takvoj su klimi oporbene novine i radijske postaje zatvorene. Početkom siječnja 1960. *Avance* je zatvorena, a nekoliko tjedana kasnije *El Mundo* ukinut. U ožujku je vlada preuzela CMQ stanicu, najvažniju televizijsku mrežu u Havani. U svibnju su zaplijenjeni posljednji oporbni mediji, *Diario de la Marina* i *Prensa Libre*.²¹⁶

U veljači 1960. u Havanu je stiglo sovjetsko trgovačko izaslanstvo na čelu s zamjenikom premijera Anastasom Mikoyanom.²¹⁷ Tom prigodom Kuba je sa SSSR-om sklopila trgovački sporazum u kojem je vidjela mogućnost da se izvući iz gospodarskog i vojnog pritiska Sjedinjenih Američkih Država.²¹⁸ Tako je Kubancima osigurana barem sposobnost preživljavanja u slučaju gospodarskog rata sa Sjedinjenim Američkim Državama. Sjevernoamerička prijetnja smanjenjem kvote šećera sada je izgubila dio svoje snage. Istodobno, ovi su događaji također povećali ranjivost liberala i umjerenjaka, jer kako je utjecaj Sjedinjenih Američkih Država opadao na Kubi, SAD je izgubio sposobnost zaštite i promicanja interesa onih društvenih skupina koje su uživale njihovu hegemoniju. S druge strane, povećana je i važnost PSP -a, koji je imao izravne i institucionalne kontakte s novim kubanskim pokroviteljem. Prema uvjetima ekonomskog sporazuma iz 1960., Sovjeti su se složili da će otkupiti 425 000 tona šećera odmah, te po milijun tona u svakoj od sljedećih

²¹⁶ *Isto*, 246.

²¹⁷ *Isto*, 247.

²¹⁸ Calvocoressi, *Svjetska politika nakon 1945.*, 812 – 813.

četiriju godina. Sovjetski Savez ponudio je Kubi 100 milijuna dolara u obliku kredita, tehničke pomoći i sirove i rafinirane nafte. U travnju 1960. Sovjetski Savez pristao je prodavati sirovu naftu na Kubi po cijenama znatno nižim od onih koje naplaćuju strane naftne kompanije, čime je otoku osigurana neposredna devizna štednja.²¹⁹

No, kubansko-sovjetski sporazum imao je neposredne posljedice. Naime, u proljeće 1960. na Kubu je počela stizati sovjetska sirova nafta te je vlada zapovjedila trima glavnim naftnim kompanijama s rafinerijama na Kubi (Shell, Esso i Standard Oil) da prerade sovjetsku naftu. No, rafinerije nisu bile oduševljene s tim jer se nisu htjele zamjerati Washingtonu te su odbile izvršiti zapovijedi kubanske vlade. Stoga je Castro preuzeo rafinerije i postavio sovjetske tehničare da ih vode, nakon čega je američka vlada poništila kubanski uvoz šećera u SAD. Kao odgovor na to, Castro je nacionalizirao preostale američke stečevine na Kubi, a s time i banke i šećerane.²²⁰

Dana 19. listopada 1960. Sjedinjene Američke Države odgovorile su ekonomskim embargom na Kubu.²²¹ Tim je činom kubansko gospodarstvo teško oštećeno. Tvornice i manufakture na bilo koji način vezane za američki uvoz nisu imale čime raditi i zatvorene su. Procvat koji se dogodio godinu dana ranije odjednom je stao.²²² Kuba je reagirala istog dana, sada na gotovo predvidljiv način, nacionalizacijom dodatne imovine. Vlada je sad nacionalizirala široki raspon privatnih poduzeća bez obzira na nacionalno vlasništvo. Ukupno je oduzeto 382 privatna poduzeća, uključujući šećerane, mlinove riže, banke u kubanskom vlasništvu, željeznice, tvornice tekstila, destilerije, robne kuće i kina. Drugi zakon o urbanističkim reformama u listopadu zabranio je vlasništvo nad više od jednog prebivališta. Bivši vlasnici oduzete imovine primali su odštetu po maksimalnoj stopi od 350 dolara mjesečno. Kasnije tog mjeseca, Kuba je nacionalizirala još 166 sjevernoameričkih poduzeća, uključujući osiguravajuća društva, uvozne tvrtke, hotele, kockarnice, tekstilne tvrtke, tvornice metala, tvrtke za izvoz duhana, kemijske tvrtke i tvornice za preradu hrane. U siječnju 1961. Sjedinjene Američke Države prekinule su diplomatske odnose s Kubom.²²³

Pokušaj SAD-a da ekonomskim pritiskom natjera Castra na umjereniju politiku, a zatim i da ga smijeni s vlasti, nije uspio. Naprotiv, snaga vlade samo se povećala, a njezini odnosi sa

²¹⁹ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 247.

²²⁰ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 204.

²²¹ Bethell, *Cuba: A Short History*, 99.

²²² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 209.

²²³ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 247 – 248.

socijalističkim blokom poboljšali su se. Dana 9. srpnja 1960., četiri dana nakon što su Sjedinjene Države obustavile kvotu, Sovjetski Savez objavio je svoju odluku o kupnji 700 000 tona kubanskog šećera, punu količinu koju su smanjile Sjedinjene Američke Države. Ubrzo nakon toga uslijedila je najava iz Narodne Republike Kine o godišnjoj kupnji 500 000 tona kubanskog šećera u sljedećih pet godina. Do kraja godine najveći dio izvoza kubanskog šećera kupio je socijalistički blok.²²⁴

Sukob sa Sjedinjenim Državama samo je ubrzao radikalizaciju revolucije. Pobudio je snažne nacionalističke osjećaje i oživio duge povijesne zamjerke. Približavanje Kube Sovjetskom Savezu bio je odgovor na ovo suočavanje. Revolucija je dovela u pitanje temeljne pretpostavke hegemonije SAD-a na Kubi, a kako se kubansko vodstvo nezaustavljivo kretalo prema uklanjanju utjecaja SAD-a na Kubi tako su Sjedinjene Američke Države podjednako željele ukloniti kubansko vodstvo. Nitko nije mogao predvidjeti kako će njihov sukob završiti. No, jedno je bilo sigurno, Kubanci su od početka znali da ne mogu sami ući u taj sukob te su postupno saveznika vidjeli u SSSR-u.²²⁵

U ožujku 1960. belgijski brod *La Coubre*, pun oružja i streljiva za kubansku vladu, eksplodirao je u zaljevu Havane.²²⁶ Dvije velike eksplozije usmratile su osamdeset jednog čovjeka i ranile stotinu drugih. Iako nije bilo dokaza tko je odgovoran za tu katastrofu, Castro je krivca vidio u SAD-u. Castro je tada povikao slogan koji je ostao zapisan u povijesti: „Patria o muerte, venceremos!“ („Domovina ili smrt, pobijedit ćemo!“) Činilo se kao da se povijest ponavlja. Naime, 1898. je godine američki ratni brod *Maine* eksplodirao u luci u Havani, a Amerikanci su okrivili tada, isto nedokazano, Španjolce, te su također osmislili slogan: „Sjetite se Mainea!“ Castrove optužbe bile su nepodnošljive američkim vlastima. Stoga je predsjednik Eisenhower 17. ožujka 1960. potpisao ovlaštenje za tajnu akciju koju je provodila CIA, a cilj joj je bio zbacivanje Castra s vlasti. Paravojne snage koje su formirali kubanski emigranti trebale su poučiti, uvježbati i naoružati pobunjenike te ih poslati na Kubu. U međuvremenu bi se im poslala oružana pomoć u Kubi.²²⁷

Kada su se u travnju 1961. invazijske snage iskrcale u Zaljevu svinja (Playa Giron), doživjele su težak poraz. Opstanak Revolucije bio je zajamčen godinu dana kasnije kada su se Sjedinjene Američke Države, prilikom pregovora o uklanjanju sovjetskih projektila s Kube,

²²⁴ *Isto*, 248.

²²⁵ *Isto*, 248 – 249.

²²⁶ Bethell, *Cuba: A Short History*, 99.

²²⁷ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 203.

složile da neće napasti otok. U roku od nekoliko dana od slamanja invazije, 1. svibnja 1961. godine, Fidel Castro istaknuo je socijalistički karakter revolucije: „Ovo je socijalistički režim.“ U studenom je 1961. godine Fidel Castro izjavio: „Ja sam marksist-lenjinist i to ću ostati do posljednjeg dana mog života.”²²⁸

²²⁸ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 251 – 252.

13. Idejno-politička tumačenja Kubanske revolucije

Kubanska je revolucija izazvala različita idejno-politička tumačenja, kako njenih temelja, uzroka i posljedica tako i puta revolucionarne preobrazbe. Ta su razmimoilaženja često bila posljedica različitih ideoloških prilaza, političkih i drugih interesa i ciljeva – od potrebe njezine obrane i podizanje iste na svjetski pijedestal do njezina podcjenjivanja ili čak negiranja njezina značenja. S jedne strane, neki su nastojali kubansku revoluciju rastumačiti općepoznatim teorijskim objašnjenjima, ortodoksnom, dogmatskom skicom, uklapajući je u okvire oktobarske revolucije, odnosno postrevolucionarne prakse izgradnje „realnog socijalizma“. Time je negirana autentičnost i specifičnost kubanske revolucije i njezinog vlastitog puta prema društvenoj preobrazbi, s obzirom na to da se autentična i jedinstvena revolucija ne može uklapati u općepoznate dogmatske skice izgradnje socijalističkog društva. U takvom pristupu vidljiva je namjera umanjivanja značaja nekomunističkog Pokreta 26. srpnja te se istovremeno precjenjuje uloga tadašnje Narodne socijalističke partije Kube u Kubanskoj revoluciji. Zagovornici takvih teza, nastojali su prikazati kubanski revolucionarni proces kao rezultat dugotrajnog organiziranog rada i borbe kubanske radničke klase predvođene Narodnom socijalističkom partijom Kube. Naravno, glavni protagonisti takvih teza bili su ponajprije sami kubanski komunisti iz Narodne socijalističke partije te predstavnici KP Sovjetskog Saveza. S druge strane, druga tendencija tumačenja i teoretske razrade kubanske revolucije i postrevolucionarnog perioda razvoja socijalizma na Kubi nastala je u Pokretu 26. srpnja. Iako su i u samom Pokretu 26. srpnja postojali različiti stavovi i struje u pogledu smjerova društvene preobrazbe Kube, Pokret 26. srpnja još je za vrijeme oružane borbe, pa i ranije, osudio kubanske komuniste za dogmatizam zbog njihova držanja prema dolasku Batiste na vlast državnim udarom 1952., prema oružanom napadu Castra na vojarnu Moncada te zbog nespremnosti kubanskih komunista za suradnju s Pokretom 26. Srpnja u rušenju Batiste. Zagovaranje mirnog političkog puta borbe, odnosno pasivan odnos prema režimu Batiste, Castro je tumačio kao indirektnu potporu kubanskih komunista Batistinu režimu u to vrijeme. Kubanska službena politika, koja je proizašla iz Pokreta 26. srpnja, iz stavova Castra i Che Guevare odbacivala je objašnjenje prve tendencije o kubanskoj revoluciju koju je zagovarala Narodna socijalistička partija Kube. Naime, razumljivo je da je

službena kubanska politika na neki način preuveličavala značenje Pokreta 26. srpnja te povijesni aspekt njegove borbe općenito, oslanjajući se na misao i djelo Jose Martia.²²⁹

Kubanska se revolucija odvijala u kontekstu sukobljavanja imperijalističkih i nacionalističkih interesa. Odlikuje se po tom što je njezin put zapravo bio obrnut. Toj revoluciji nije prethodila ideologija poput marksizma, već je u svojem razvitku donijela ideologiju socijalizma. Castro u svibnju 1959. definira Revoluciju ovako: „(...) ni kapitalistička, ni komunistička, naša Revolucija nije crvena, već maslinasta, kao boja naše pobunjeničke vojske.“²³⁰

Na pitanje je li Kubanska revolucija bila socijalistička teško je dati jednoznačan odgovor jer različiti autori imaju različita mišljenja. Leicester Coltman u svojoj knjizi *Stvarni Fidel Castro* govori da Fidel u svojim člancima i govorima prije pobjede Revolucije nije nikad spominjao komunizam ni socijalizam, no da je tada ipak još tajio svoja marksistička uvjerenja.²³¹ Fidel je 1985. u intervjuu s Freiom Bettom izjavio da je on još za vrijeme napada na Moncadu bio izgrađen marksist, s dosta jasnom revolucionarnom idejom, a da je tu formaciju zadobio na sveučilištu, kako je rekao, u doticaju s revolucionarnom literaturom.²³² Nadalje, sličnu izjavu dao je i u intervjuu s Ignaciom Ramonetom 2006. godine: „(...) da nismo preko knjiga poznavali Marxovu političku teoriju, te da nismo bili nadahnuti Martiem, Marxom i Lenjinom, ne bismo mogli ni pojmiti zamisao o Revoluciji na Kubi, jer sa skupinom ljudi od kojih nitko nije prošao vojnu akademiju ne možete voditi rat protiv dobro organizirane, dobro naoružane i obučene vojske, niti postići pobjedu polazeći praktički od nule. Te su ideje bile važna sirovina za Revoluciju.“ No, također treba uzeti u obzir da su to riječi Fidela Castra koji je tad već vodio socijalističku državu. Teorija s kojom se većina autora slaže jest da sama Revolucija nije bila socijalistička, te da se Fidelovo kasnije prihvaćanje socijalizma treba smatrati dijelom političkim, dijelom programskim, ali ponajviše pragmatičnim. Naime, kasnije prisvajanje socijalizma bio je način stjecanja potpore SSSR-a, odnosno stjecanje zaštite od SAD-a. Stoga se može reći da je kasniji slijed događaja više bio improviziran nego proračunat, odnosno više reakcija nego namjera.²³³

²²⁹ Jerko Grga, *Che: zašto i za koga se je žrtvovao*, (Split: Naklada Bošković, 2012), 19 – 21.

²³⁰ Verica Savić, „Utopija i distopija Kubanske revolucije“, *Univerzitska misao*, 16 (2017), 73.

²³¹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 112

²³² Frei Betto, *Fidel Castro i religija: razgovori s Frei Bettom* (Zagreb: Stvarnost : Kršćanska sadašnjost, 1988.), 86.

²³³ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 249

14. Zaključak

Za Kubansku revoluciju može se reći da je proces koji vuče svoje korijene još iz 19. stoljeća, pa i ranije. Taj proces započeo je kao općenarodna borba za neovisnost od Španjolske, a kasnije se ona pretvara u borbu protiv režima te strane dominacije, odnosno SAD-a. Naime, SAD je još od samih početaka svoje povijesti kao nacija bio zainteresiran za Kubu te su mnogi Amerikanci imali svoje investicije na Kubi, posebice u industriji šećera. Kuba je zbog plodnog tla i povoljne klime mogla jeftino proizvoditi šećer te je ranih 1900-tih bila najveći svjetski proizvođač i opskrbljivala je više od polovice svjetskog tržišta šećera. No, kubansko gospodarstvo se počelo okretati oko količine i vrijednosti šećerne trske što je naposljetku dovelo do monokulture koja je profitabilna za strane investitore, ali ne i za kubansko gospodarstvo. Stoga se monokultura šećerne trska na Kubi može smatrati jednim od glavnih uzročnika Kubanske revolucije.

Revolucija svoj vrhunac doseže u pedesetim godinama 20. stoljeća točnije 1953. kada skupina pobunjenika, na čijem se čelu nalazio Fidel Castro, napada vojarnu Moncada. Iako je taj napad propao, od tog trenutka narod počinje s velikim interesom pratiti događanja, a Fidel Castro i Pokret 26. srpnja stekli su simpatije s raznih strana.

Također, iako se većina zasluga za pobjedu Revolucije obično pripisuje Fidelu Castru i njegovoj gerilskoj vojsci na Sierrri, ne smije se zanemariti važnost i doprinos revolucionarnog krila koji je djelovao u gradovima. Njihova žrtva bila je možda i veća od one na Sierrri jer su revolucionari u gradovima bili u izravnoj opasnosti od napada vojske ili policije.

Afirmacija socijalističkog karaktera Kubanske revolucije i Fidelovo kasnije prihvaćanje komunizma može se smatrati dijelom političkim, dijelom programskim, ali nadasve pragmatičnim. Bio je to način dobivanja zaštite i podrške bez kojih bi Revolucija na kraju najvjerojatnije posustala i koju bi SAD ugušio. Treba naglasiti da je Kuba izvela revoluciju s neznatnim sudjelovanjem komunističke partije. PSP nije vodio revoluciju, nije kontrolirao vladu, čak nije imao niti jednog člana na ministarskom položaju u vladi, a sam Fidel Castro nije potjecao iz stranačkih redova. Kubanska revolucija razlikuje se od ostalih socijalističkih revolucija po tome što ovoj revoluciji nije prethodila marksistička ideologija, već je u svom razvoju donijela ideologiju socijalizma.

15. Popis literature

1. Anderson, Jon Lee. *Che Guevara: jedan revolucionarni život*. Zagreb: V.B.Z., 2005.
2. Bethell, Leslie. *Cuba: A Short History*. Cambridge: University Press, 1993.
3. Betto, Frei. *Fidel Castro i religija: razgovori s Frei Bettom*. Zagreb, Stvarnost: Kršćanska sadašnjost, 1988.
4. Bonachea, Ramón, Marta San Martín. *The Cuban Insurrection, 1952-1958*. New Brunswick: Transaction, 1974.
5. Bonachea Roland, Nelson P. Valdes. *Revolutionary Struggle, 1947-1958*. Cambridge: M.I.T. Press, 1974.
6. Caistor, Nick. *Fidel Castro*. London: Reaktion Books, 2013.
7. Calvocoressi, Peter. *Svjetska politika nakon 1945.*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2003.
8. Castro, Fidel. *History Will Absolve Me*, New York: Fair Play for Cuba Committee, 1961.
9. Castro, Fidel. *Kuba ili smrt*. Beograd: "Petar Kočić", 1972.
10. Chomsky, Aviva. *A History of the Cuban Revolution*. Malden: Wiley Blackwell, 2015.
11. Coltman, Leycester. *Stvarni Fidel Castro*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2005.
12. Farber, Samuel. *The Origins of the Cuban Revolution Reconsidered*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 2006.
13. Foran, John. „Theorizing the Cuban Revolution.“ *Latin American Perspectives* 36 (2009), 16 – 30-
14. „Gamal Abdel Naser“, *Encyclopaedia Britannica*, pristup ostvaren 21. 9. 2021., <https://www.britannica.com/biography/Gamal-Abdel-Nasser/Nassers-accomplishments>.
15. Grga, Jerko. *Che: zašto i za koga se je žrtvovao*. Split: Naklada Bošković, 2012.
16. Huberman, Leo, Paul M. Sweezy. *Anatomija jedne revolucije*. Zagreb: Naprijed, 1963.
17. Jelić, Jordan. *Che Guevara*. Zagreb: Euroknjiga, 2014.
18. „José Martí“, *Encyclopaedia Britannica*, pristup ostvaren 10. 8. 2021., <https://www.britannica.com/biography/Jose-Marti>.
19. Kapcia, Antoni. *Cuba in Revolution: A History since the fifties*. London: Reaktion Books, 2008.
20. Kos-Stanišić, Lidija. „Adios Fidel, povijest će te osloboditi!“ *Političke analize* 7 (2016), 35 – 39.

21. Krull, Catherine, Audrey Kobayashi. „Shared Memories, Common Vision: Generations, Sociopolitical Consciousness and Resistance among Cuban Women.“ *Sociological Inquiry* 79 (2009), 163 – 89.
22. „Kuba“, Hrvatska enciklopedija, pristup ostvaren 2. 8. 2021., <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=34372>.
23. Lemaić, Marina. „Kubanska revolucija.“ *Essehist* 3 (2011), 95 – 98.
24. „Makartizam“, *Hrvatska enciklopedija*, pristup ostvaren 21. 9. 2021., <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=38247>.
25. Matthewst, Herbert. *Cuban Rebel Is Visited in Hideout*. New York: The New York Times, 1957.
26. O'Connor, James. „Agrarian Reforms in Cuba, 1959-1963.“ *Science & Society* 32 (1968), 169 – 217.
27. Perez, Luis. *Cuba: Between Reform and Revolution, Third Edition*. New York: Oxford University Press, 2006.
28. Plazas, Luis. *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*. Electronic Theses and Dissertations, 2004-2019. University of Central Florida, 2014.
29. Prevost, Gary. „Fidel Castro and the Cuban Revolution.“ *Headwaters* 24 (2007), 19 – 33.
30. Ramonet, Ignacio. *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*. Zagreb: V.B.Z. 2009.
31. Roberg, Jeffrey L., Alyson Kuttruff. „Cuba: Ideological Success or Ideological Failure?“ *Human Rights Quarterly* 29 (2007), 779 – 795.
32. Savić, Verica. „Utopija i distopija Kubanske revolucije.“ *Univerzitska misao* 16 (2017), 72 – 82.
33. Suchlicki, Jaime. „The Political Ideology of José Martí.“ *Caribbean Studies* 6 (1966), 25 – 36.
34. Sweig, Julia E. *Inside the Cuban Revolution: Fidel Castro and the Urban Underground*. Cambridge: Harvard University Press, 2002.